

ACADEMIA ROMÂNĂ

INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIETII

Raportul social al ICCV

După 20 de ani: Opțiuni pentru România

*București
2010*

Această pagină este intenționat goală

Raportul social al ICCV
După 20 de ani: opțiuni pentru România

ACADEMIA ROMÂNĂ
Institutul Național de Cercetări Economice
INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

București
10 iunie 2010

ICCV este unul dintre cele mai importante institute de cercetare în domeniul social din România. Rezultatele activității cercetătorilor ICCV au fost publicate în peste 200 de cărți și culegeri de studii, 1.000 de studii de specialitate, o parte dintre acestea în reviste și volume din străinătate și aproximativ 300 de rapoarte de analiză socială solicitate de instituții naționale și internaționale.

Mai multe informații despre ICCV și rezultate din activitatea de cercetare găsiți pe Internet la www.iccv.ro

Contact:

Casa Academiei Române
Calea 13 Septembrie nr. 13, etaj 2
Sector 5, București

Tel: 021 318 24 61

Fax: 021 318 24 62

Email: secretariat@iccv.ro

Echipa de autori:

Coordonatori:

Cătălin Zamfir
Iulian Stănescu
Simona Ilie

Membrii echipei:

Adina Mihăilescu
Anita Preoteasa
Codrin Scutaru
Cristina Humă
Cristina Tomescu
Elena Zamfir
Ioan Mărginean
Iuliana Precupețu
Marian Vasile
Mariana Stanciu

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Institutului de Cercetare a Calității Vieții.

ISBN 978-973-0-08798-7

Apărut 10 iunie 2010

Cuprins

Introducere	6
Lista abrevierilor	7
Sumar executiv	8
1. Economia în tranziție: costuri inevitabile sau evitabile?	11
2. Este statul român <i>prea mare</i> sau <i>prea mic</i> ?	13
3. Rolul statului în producerea bunăstării: este protecția socială excesivă sau meschină?	15
4. Tranziția: mai multă sau mai puțină prosperitate?	21
5. România: o țară sărăcită și polarizată	27
6. Cum estimează românii calitatea vieții lor?	37
7. Concluzii	41
Selecție de publicații relevante ICCV și surse de date bibliografice	45
Lista graficelor din text	47
Lista tabelelor din text	48
Date sociale	49

Introducere

Institutul de Cercetare a Calității Vieții al Academiei Române lansează **Raportul social al ICCV - După 20 de ani: opțiuni pentru România.**

Raportul a fost elaborat de o echipă de cercetători ICCV cu o experiență extinsă în domeniul analizei calității vieții și al politicilor sociale.

Este misiunea Institutului de Cercetare a Calității Vieții și, de altfel, a întregii Academii Române, ca, în astfel de momente de criză profundă, să facă o analiză a situației, bazată pe metode de cercetare științifică și să identifice opțiunile posibile de depășire a acestei perioade.

- Ce se întâmplă cu economia noastră? S-a angajat ea în acești 20 de ani pe un drum de restructurare promițătoare sau este într-o stare de criză cronică dominată mai degrabă de confuzie și corupție? Ce șanse avem în următorii ani?
- Este politica de depășire a crizei prefigurată în prezent cea care pare a fi adecvată și susținută de populație?
- Este statul nostru un consumator excesiv de resurse preluate de la economie și deci trebuie *redimensionat în jos*? Dar întrebarea este: există un spațiu de reducere a cheltuielilor bugetare sau deja s-a atins o limită care cu greu ar putea fi depășită, fiind deja prea sărac pentru a-și îndeplini funcțiile. Sunt subfinanțate și reduse direcții vitale pentru sistemul public iar în direcții mai puțin importante există creșteri canceroase?
- Este protecția socială în România *excesivă* și deci trebuie redusă, sau este deficitară și deci va trebui crescută?
- Este societatea noastră prea polarizată economic și social, sau prea egalitară?
- Face statul prea mult sau prea puțin pentru creșterea bunăstării colective? Cum s-a raportat România la modelul social de dezvoltare european? Se apropie sau se depărtează de modelul social european?
- Beneficiază România de importante resurse ale dezvoltării: solidaritate și încredere în instituțiile sale și în ea însăși sau se află societatea românească într-o profundă criză morală?

Pe baza unor date sintetice, ICCV caută să formuleze un răspuns la aceste întrebări, conștient de urgența identificării soluțiilor de ieșirea din criza economică și socială actuală.

Lista abrevierilor

AUT	Austria
BEL	Belgia
DNK	Danemarca
FIN	Finlanda
FRA	Franța
DEU	Germania
GRC	Grecia
IRL	Irlanda
ITA	Italia
LUX	Luxemburg
NLD	Olanda
PRT	Portugalia
SPA	Spania
SWE	Suedia
GBR	Marea Britanie
CYP	Cipru
CZE	Cehia
EST	Estonia
HUN	Ungaria
LVA	Letonia
LIT	Lituania
MLT	Malta
POL	Polonia
SVK	Slovacia
SVN	Slovenia
BUL	Bulgaria
ROM	România
UE	Uniunea Europeană
UE-15	Statele membre ale Uniunii Europene până în anul 2004
UE-27	Statele membre ale Uniunii Europene până începând cu anul 2007
AC-10	Statele candidate care au aderat la Uniunea Europeană în anul 2004
AC 2004-2007	Statele candidate care au aderat la Uniunea Europeană între anii 2004-2007
BM	Banca Mondială
BNR	Banca Națională a României
CE	Comisia Europeană
EB72	Eurobarometru 72
FMI	Fondul Monetar Internațional
INS	Institutul Național de Statistică
MMFES	Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șansă
VMG	Venitul minim garantat

Sumar executiv

Economia României a avut o dinamică sinuoasă formată din două perioade importante de cădere (1990-1992 și 1997-1999) urmate de reveniri și creșteri, perioada 2000-2008 fiind una de creștere continuă și durabilă, care este urmată însă de criza profundă și structurală în care ne aflăm astăzi. Trei tendințe au caracterizat economia în acești 20 de ani: (1) ponderea sectorului privat în PIB s-a stabilizat după 2004 la circa 71% pornind de la 16% în 1990; (2) industria a lăsat loc predominant serviciilor în cadrul economiei și (3) numărul salariaților a scăzut de la 8 milioane în 1990 la circa 5 milioane în 2008. Deficitul extern rămâne punctul slab al economiei, pentru acoperirea căruia s-a apelat la acorduri cu instituțiile financiare internaționale în perioade de recesiune și la împrumuturi private externe în perioade de creștere. Aceste acorduri, care au constituit strategia asumată a tranziției, au condus la costuri sociale extrem de mari pentru România, la fenomene grave de sărăcire și dezagregare socială. Chiar dacă economia își revine, aceste fenomene sociale necesită perioade îndelungate pentru a fi resorbite măcar parțial.

În România există o discuție continuă asupra rolului statului, a implicării sale în economie și societate. Ideologia dominantă pare a fi: „statul este prea mare și trebuie făcut mai mic”. Se pornește astfel de la o ipoteză care falsifică realitatea socială și care consideră eronat statul drept consumator major al bunăstării, ignorându-se total cealaltă dimensiune a sa – cea de producător principal de bunăstare prin educație, sănătate, știință, securitate publică și socială. Serviciile publice sunt etichetate negativ ca fiind consumatoare inutile de resurse, dacă aparțin statului, cu toate că prin intermediul lor și a investițiilor în aceste servicii, se depășesc fenomenele care, cronicizate, conduc la blocaj social. Datele arată că, în România anilor 1998-2009, ponderea veniturilor publice s-a aflat, în medie, la 32,8% din PIB, iar ponderea cheltuielilor la 36,1% din PIB. Aceasta ne plasează pe ultimul loc din Europa în privința veniturilor și pe penultimul loc în ce privește cheltuielile (înaintea Irlandei). România *nu are un stat prea mare*, raportat la mărimea economiei, ci, dimpotrivă, *este statul cel mai mic* din Europa, la mare distanță de media statelor europene.

Ponderea în PIB a cheltuielilor sociale publice este indicatorul sintetic al asumării responsabilității statului în producerea și echilibrarea bunăstării. În fapt, în domeniul social a dominat o viziune politică negativă: intervenția socială a statului a tins să fie considerată mai degrabă un rău necesar, având un efect anti-economic și a fost menținută la un nivel cât mai mic posibil. Pe această linie, nu este surprinzătoare etichetarea uneori a cheltuielilor sociale publice cu o conotație negativă, ca *asistență socială*. Dacă țările dezvoltate investesc peste 30% din PIB în sfera politicilor sociale, România investește mai puțin de jumătate din media UE: 16,4%, sub toate țările europene care au trecut prin tranziție, în prezent state membre ale UE.

Statul român cheltuiește pentru domeniul social proporția cea mai mică, nu numai în raport cu PIB, dar și ca pondere din buget: 36,5 față de 55,9% media UE: este, prin comparație cu alte țări, o politică de distribuție a bugetului în defavoarea sectorului social. Unde se duce restul, cea mai mare parte a bugetului? În perioadele de criză/schimbare socială, aproape toate statele duc o politică de protecție socială mărită pentru a oferi o compensare minimă a costurilor sociale ale schimbărilor. În România, în perioadele de criză/restructurare economică (1991-2000), sectorul public social pare să

fi fost primul sacrificat. Reacția guvernării actuale a României este din nou inversă, încercând să echilibreze bugetul prin tăieri masive în zona socială: salarii în educație, sănătate și asistență socială, a pensiilor și a altor beneficii sociale ale unor grupuri cu risc social ridicat. *Cei din zona socială suportă masiv costul crizei. Este probabil ca această politică să continue și în 2011.*

Sistemul public de asigurări sociale – asigurările de pensie și de șomaj – este, din perspectivă economică, un contract ca orice contract economic. Asigurările sociale sunt un contract economic între generații, rolul statului fiind de a administra derularea acestui contract și de a arbitra respectarea de către părți a obligațiilor contractuale. Parlamentul, prin lege, reglementează datele contractului, iar Guvernul administrează sistemul, dar nu stabilește regulile jocului. Contractul de asigurări este o parte a sistemului economic și nu poate fi considerat un act „anti-economic”. Un fapt foarte grav din punct de vedere juridic cu consecințe sociale imediate și profunde este că politicile propuse în această perioadă contestă tocmai această esență a contractelor de asigurări sociale: se distruge astfel solidaritatea socială construită de generații și se creează cadrul de atomizare a societății prin dubla excludere socială (săracii se exclud prin lipsa accesului la resurse și servicii iar bogații se autoexclud).

Salariații și pensionarii au reprezentat împreună, pe toată această perioadă, aproximativ 50% din populația României. Evoluția lor a fost însă de sensuri opuse: în timp ce numărul salariaților a scăzut, cel al pensionarilor a crescut, tendințe care se vor păstra și în 2010. În prezent *salariații sunt mai puțin de 60% (4,6 milioane) din câți erau în 1989, iar pensionarii sunt cu 55% mai mulți (5,5 milioane)*. Este greșit să o considerăm sistemul de pensii ca o povară pentru societate. Ea este o poliță pentru viitor. Generația activă este îndreptățită să se întrebe dacă viitorul său va fi asigurat. Este o problemă cheie a moralului colectiv.

Mulți dintre cei eliminați din sistemul salarial sau care nu au avut de la început oportunități de încadrare au devenit persoane „neocupate” sau ocupate la limita pieței formale a muncii, expuși veniturilor mici și fluctuante. *Speranța antreprenoriatului s-a moderat în cei 20 de ani. Aproximativ 1% din populație se definește în prezent „patron”, dar puțini dintre ei sunt însă „oameni de afaceri” cu venituri mari. Cea mai mare parte au venituri „pe cont propriu”, reduse și incerte, alăturându-se adesea segmentul săracilor, în urma șocurilor din economie. O economie performantă nu este alimentată exclusiv de mici întreprinderi din zona serviciilor, ci are nevoie de o activitate productivă consistentă. Sectorul serviciilor de unul singur nu oferă baza unei creșteri sustenabile.*

Există o tendință de dezagregare a sistemelor publice de educație și sănătate atât prin subfinanțare, cât și prin decredibilizare prin exemple negative generalizate. Se constată o puternică orientare politică de privatizare a acestor servicii, cu toate consecințele lor sociale negative. Efectul probabil este accentuarea polarizării sociale, în timp ce segmentul sărac, în extindere, este condamnat la o educație precară și o stare de sănătate tot mai sărac susținută. Din discursurile publice se prefigurează o opțiune care tradusă în activitatea practică se va dovedi catastrofală: prosperitatea se poate realiza printr-o accentuare a polarizării sociale și un dispreț față de largi segmente sociale în pragul sărăciei: exclușii din economie, pensionarii, copiii și bolnavii.

După 20 de ani, România are încă un număr mare de săraci și o inegalitate socială mai mare decât cea din 1989, dar și o povară suplimentară dată de datoriile externe și costurile sociale care le însoțesc. Singura șansă a României este raționalitatea, responsabilitatea și o nouă solidaritate.

1. Economia în tranziție: costuri inevitabile sau evitabile?

Economia între anii 1990 și 2010 prezintă o dinamică sinuoasă. După căderea dintre 1990-1992, economia a înregistrat o revenire în anii următori, succedată de o nouă recesiune (1997-1999). Perioada de creștere ce a părut a fi durabilă, 2000-2008, s-a încheiat cu o nouă criză, în care ne aflăm și în prezent. Procesul de tranziție a însemnat o serie de schimbări structurale în economie. Cele mai importante țin de regimul proprietății și dinamica sectoarelor de activitate. Ponderea sectorului privat în PIB depășește 54% în 1996 și se stabilizează la circa 71% începând cu 2004. Industria lasă locul serviciilor ca principal sector de activitate, atât ca număr de angajați, cât și ca pondere în PIB. În prezent, sunt nici 5 milioane de locuri de muncă, față de peste 8 milioane în 1990.

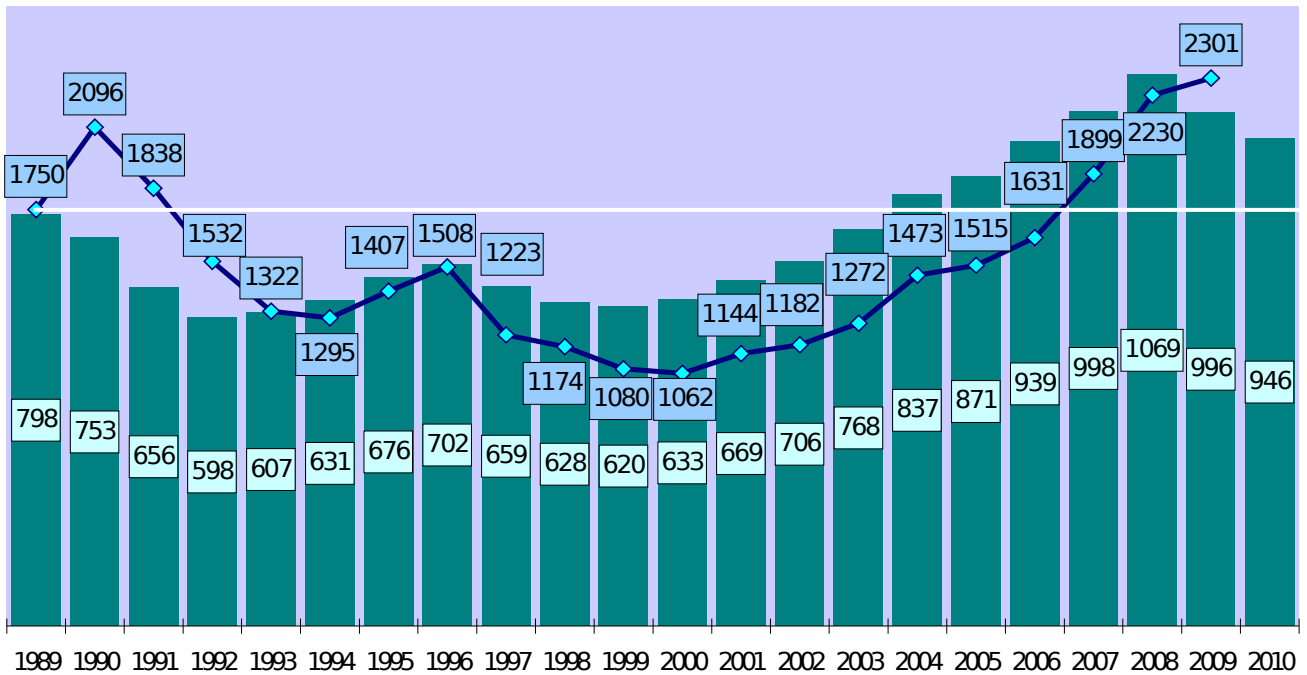
La toate cele trei perioade de recesiune regăsim un element comun: deficitul extern. Pentru a putea importa mărfuri din hipermarketuri, gaze și petrol, a permite repatrierea profiturilor investitorilor străini și a plăti propriile datorii, publice și private, este nevoie de valută. În mare, deficitul extern reprezintă tocmai diferența dintre necesarul de plăți către exterior și cantitatea de valută de care dispunem, în principal din exporturi. Cu excepția anilor 2004-2008, în care economia părea a funcționa din ce în ce mai bine, presiunea deficitului extern este o prezență constantă. Necesitatea finanțării deficitului, adică a evitării unui faliment național, a condus guverne succesive la încheierea unor acorduri cu instituțiile financiare internaționale, FMI și Banca Mondială.

Prevederile acestor acorduri au trasat liniile directe ale politicilor publice ale perioadei, respectiv *strategia tranziției*. În plan economic, aceasta a fost rezumată astfel: a) retragerea imediată a statului, b) introducerea rapidă a mecanismelor economiei de piață, chiar în condițiile unei proprietăți majoritare de stat, c) privatizare rapidă și totală, d) un ritm de „terapie de șoc”, preferabil terapiei graduale și e) deschiderea economiei naționale spre comerțul internațional, cu cât mai puține restricții (Zamfir, 2004). Toate aceste schimbări structurale au avut și un *cost social*: pierderea a milioane de locuri de muncă, hiperinflație în anii '90 și o scădere a standardului de viață. Fenomene de sărăcie și dezagregare socială, pe fondul creșterii rapide a inegalităților, au însoțit tranziția. Dacă economia se relansează într-o perioadă de timp relativ scurtă, aceste procese sociale negative persistă pe perioade de timp imposibil de determinat. Neîncrederea socială, corupția, declinul autorității statului sunt astfel de procese, care posibil nu vor dispărea cu generațiile actuale.

Începând cu 2004, economia a cunoscut o perioadă de creștere susținută. Presiunea deficitului extern a fost înlăturată prin privatizări strategice, investiții străine și export de forță de muncă. Creșterea din acei ani a fost posibilă prin expansiunea masivă a creditării (și, astfel, a îndatorării populației și firmelor). Plata datoriilor private făcute *atunci* a fost practic trecută la datoria publică prin acordul cu FMI din 2009. Este ceea ce ne împovărează *acum*. Rămâne deschisă întrebarea în ce măsură costurile sociale ale tranziției au fost inevitabile sau dacă opțiuni politice greșite le-au generat sau accentuat. Rămâne de văzut dacă știm să învățăm ceva din greșelile trecutului pentru a relua creșterea economică pe baze sustenabile, fără generații de sacrificiu.

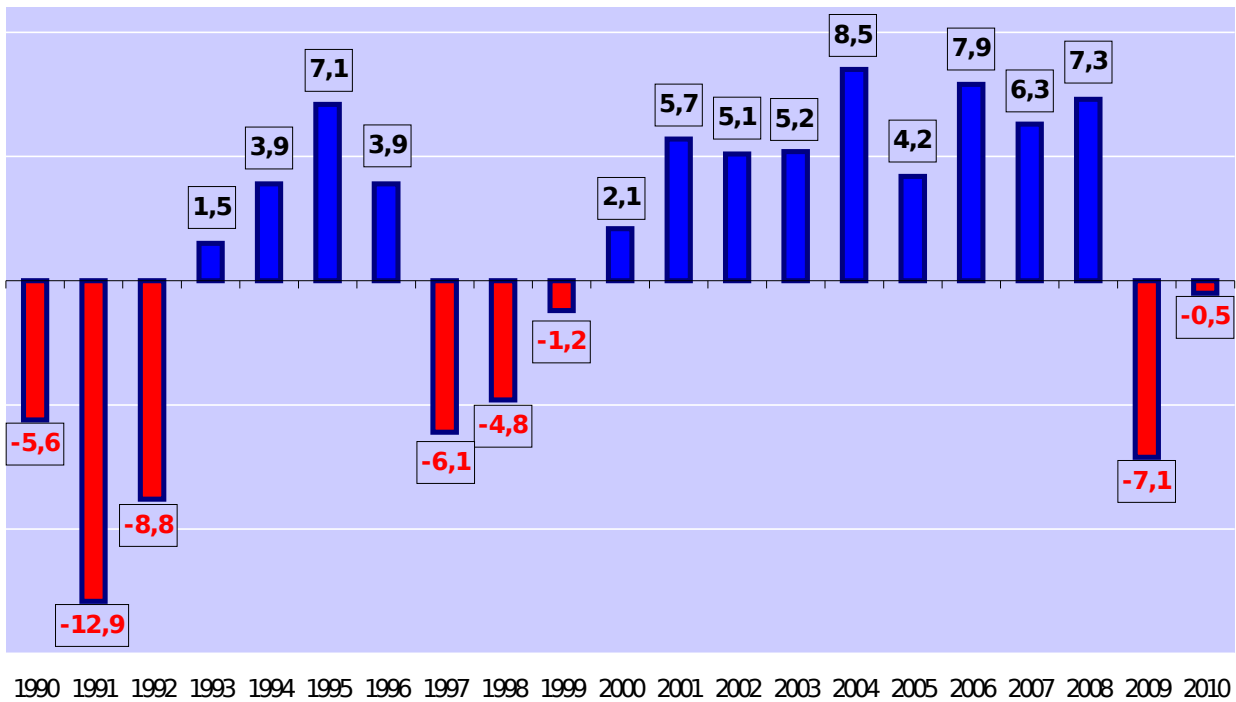
Dinamica PIB și venitul per capita

■ PIB, mld. lei, prețuri 1989 ◆ Venit per capita, lei, prețuri 1989

Surse: calculele autorilor după date brute ale BNR; baza proiect MONEE, INS/UNICEF; baza Tempo, INS

PIB - variație procentuală anuală

Surse: INS, BNR, FMI

2. Este statul român *prea mare sau prea mic*?

În România există o discuție continuă asupra rolului statului, a implicării sale în economie și societate. Ideologia dominantă pare a fi: „statul este prea mare și trebuie făcut mai mic”. S-a impus metafora omului obez pe care-l ducem în spinare. Actorii politici și formatorii de opinie par a fi ajuns la un consens că statul român este excesiv, consumând prea mult din resursele produse de „economia reală”.

În această discuție trebuie să pornim de la un adevăr istoric comun: statul nu este un simplu consumator al bunăstării, ci și un producător de bunăstare: educație, sănătate, știință, securitate publică și socială. Presupunând că toate acestea nu ar fi servicii publice, acestea ar trebui cumpărate de pe piața liberă. De altfel, și în prezent există, de exemplu, spitale, clinici, licee și universități private. Se ajunge la un punct de vedere contradictoriu: serviciile respective fac parte din „economia reală” dacă sunt private, pe când câtă vreme sunt publice li se pune eticheta de consumatoare de resurse.

Pentru a-și îndeplini funcțiile sale de producător de bunăstare, statul are nevoie de bani. Întrebarea ar fi cât de mulți, raportat la avuția națională exprimată prin PIB. La această întrebare nu se poate răspunde ideologic, ci cu date, prin comparația cu țările vecine și cu celelalte state membre UE. Datele arată că, în România anilor 1998-2009, ponderea veniturilor publice s-a aflat, în medie, la 32,8% din PIB, iar ponderea cheltuielilor la 36,1% din PIB. Aceasta ne plasează pe ultimul, respectiv penultimul loc în Europa (după Irlanda). România *nu are un stat prea mare*, raportat la mărimea economiei, ci, dimpotrivă, *este statul cel mai mic* din Europa, la mare distanță de media statelor europene. După cum se vede din graficul alăturat, statele care reușesc să colecteze resurse la buget sunt statele puternice, cu economii dezvoltate. Dacă România dorește să se apropie de modelul de dezvoltare vest-european, va trebui să crească veniturile publice, iar nu să le scadă. Primul pas în acest sens rămâne eficiența colectării veniturilor.

Conform datelor, statele europene pot fi clasificate, în linii mari, în trei categorii: 1) cele cu venituri în jur de 50% și peste din PIB și cheltuieli de peste 50% (statele scandinave, Franța, Austria, Belgia), 2) cele cu venituri de peste 39% din PIB și cheltuieli peste 40% (o largă varietate, de la Germania la Bulgaria și de la Marea Britanie la Polonia) și 3) state cu sub 40% din PIB venituri și, de regulă, tot cu sub 40% cheltuieli (mai ales cele din est, din fostul bloc sovietic, între care și România, dar și Spania sau Irlanda). Deoarece are cele mai mici venituri, relativ la mărimea economiei, statul român este și permanent în situația de deficit, adică de nevoie de a acoperi cheltuieli mai mari decât veniturile. Deficitul public mediu al României între 1998 și 2009 a fost de -2,2% din PIB. Suntem foarte aproape de media statelor care au aderat între anii 2004 și 2007 (-3,2%), dar la circa 1 punct procentual sub media europeană.

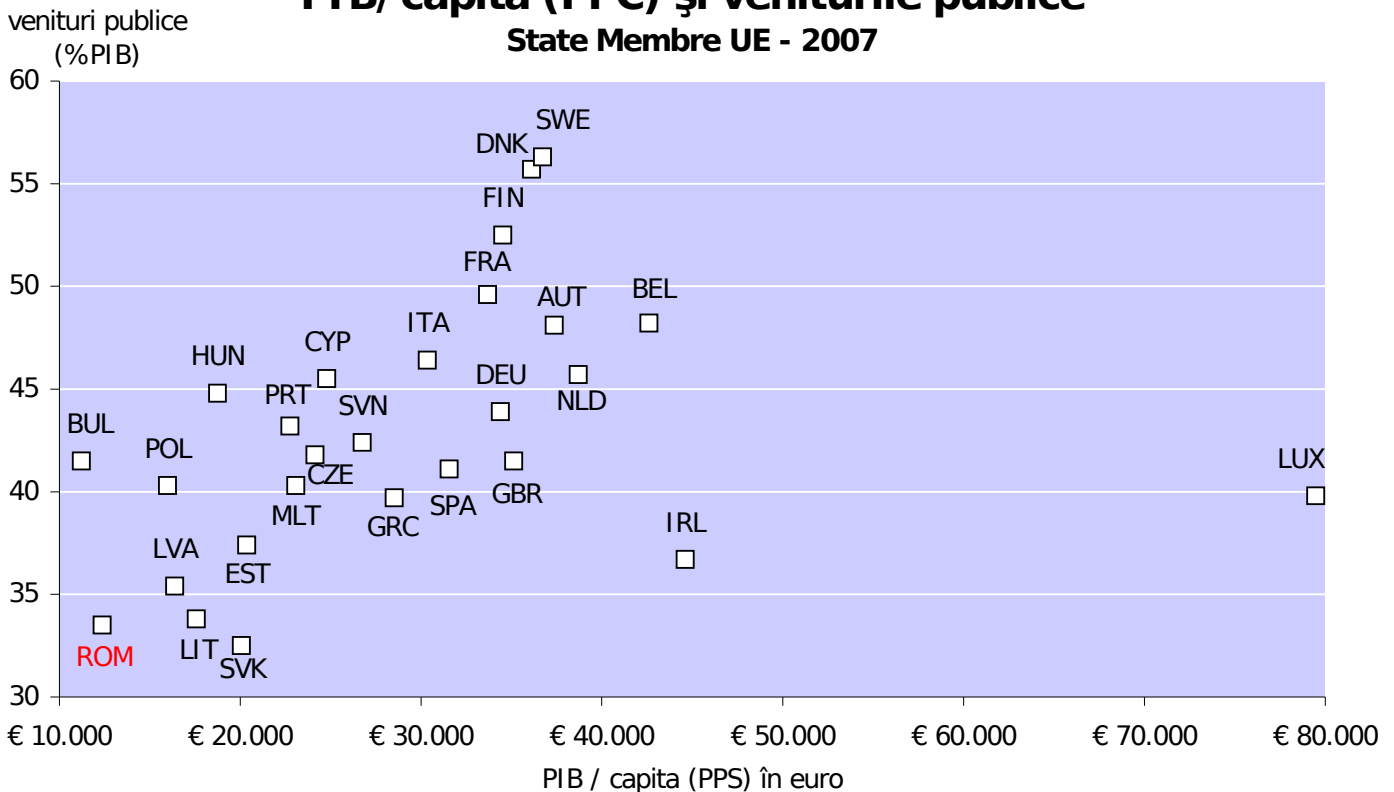
În spațiul public se dezbate ideologic în sensul unui stat mai redus, *deși avem deja un stat redus*, chiar cel mai redus din Europa. Un astfel de stat devine o opțiune fundamentală și legitimă doar dacă este asumată transparent, *împreună* cu consecințele economice, sociale și politice.

Venituri și cheltuieli publice ale Statelor membre UE (media anilor 1998-2009)

stat membru	venituri publice % PIB	cheltuieli publice % PIB	deficit public % PIB	stat membru	venituri publice % PIB	cheltuieli publice % PIB	deficit public % PIB
Suedia	57,1	55,8	1,4	Bulgaria	40,4	40,0	0,4
Danemarca	56,0	54,1	2,0	Cehia	40,1	44,2	-4,2
Finlanda	53,1	50,1	3,1	Grecia	39,7	45,4	-6,1
Franța	49,8	52,9	-3,1	Polonia	39,1	43,4	-4,3
Austria	49,6	51,4	-1,7	Cipru	38,5	41,2	-2,8
Belgia	49,2	50,2	-1,0	Malta	38,4	43,9	-5,5
Italia	45,4	48,4	-3,0	Spania	38,3	39,8	-1,5
Olanda	45,4	46,3	-0,8	Estonia	37,0	36,9	0,1
Germania	44,6	46,6	-2,1	Slovacia	36,4	41,5	-5,2
Ungaria	43,4	49,4	-6,1	Irlanda	35,3	35,7	-0,4
Slovenia	43,4	45,9	-2,5	Letonia	35,3	37,6	-2,3
Luxemburg	42,1	39,8	2,3	Lituania	34,0	36,6	-2,6
Portugalia	41,6	45,6	-3,9	România	32,8	36,1	-3,3
Marea Britanie	40,4	42,9	-2,4	UE – 27	44,7	45,9	-2,2
UE – 15	45,1	46,7	-1,6	AC 2004-07	32,8	36,0	-3,2

Sursa: Eurostat

PIB/ capita (PPC) și veniturile publice

Sursa: Eurostat

3. Rolul statului în producerea bunăstării: este protecția socială excesivă sau meschină?

Ponderea în PIB a cheltuielilor sociale publice este indicatorul sintetic al asumării responsabilității statului în producerea și echilibrarea bunăstării. În fapt, în domeniul social a dominat o viziune politică negativă: intervenția socială a statului a tins să fie considerată mai degrabă ca un rău necesar, având un efect anti-economic și menținut la un nivel cât mai mic posibil. Sunt declarații publice de genul „protecția socială este excesivă în România”. Pe această linie politică, cheltuielile sociale publice au fost ținute mereu la un nivel scăzut, cel mai scăzut din Europa, cu excepția Estoniei. Țările dezvoltate investesc peste 30% din PIB în sfera politicilor sociale, România investește mai puțin de jumătate din media UE: 16,4%, sub toate țările europene în tranziție membre ale UE.

Statul român cheltuiește pentru domeniul social proporția cea mai mică, nu numai în raport cu PIB, dar și ca pondere din buget: 36,5% față de 55,9% media UE. Este, comparativ, o politică de distribuție a bugetului în defavoarea sectorului social. Unde se duce restul, cea mai mare parte a bugetului? Este, deci, și o chestie de priorități în distribuirea bugetului. În aceste condiții, în efortul de echilibrare a bugetului, Guvernul recurge la masive reduceri tocmai în sfera cea mai vitregită: pensii, educație și sănătate.

Pe această linie, nu este surprinzătoare etichetarea uneori a cheltuielilor sociale publice cu o conotație negativă, ca *asistență socială*. Probabil că totul vine de la o „eroare materială” a Ministerului de Finanțe, care include în capitolul *asistență socială* toate cheltuielile sociale. Și, din neștiință, acest act birocratic este preluat în discursul politic. Rolul constructiv al statului este de a asigura servicii sociale fundamentale (învățământ și sănătate) și de a asigura o echilibrare a bunăstării, pe baza principiului contributivității și al solidarității sociale.

În perioadele de criză/schimbare socială, aproape toate statele duc o politică de protecție socială sporită pentru a oferi o compensare minimă a costurilor sociale aduse de schimbări. În România, în perioadele de criză/restructurare economică (1991-2000), sectorul public social pare să fi fost primul sacrificat. Reacția guvernării actuale a României este din nou inversă, încercând să echilibreze bugetul prin tăieri masive în zona socială: salarii în educație, sănătate și asistență socială, pensii și alte beneficii sociale ale unor grupuri cu risc social ridicat. Cei din zona socială suportă masiv costul crizei. Este probabil ca această politică să continue și în 2011.

Atitudinea față de sărăcie. Sărăcia poate fi privită ca o problemă exclusiv a unor persoane, iar nu a societății. Statul nu trebuie să facă nimic pentru săraci. Ba mai mult, dacă ar face ceva, i-ar motiva să rămână într-o stare de dependență. Alte persoane pot decide sau nu să dea un ban cerșetorului din colț. Ajutorul săracilor este o problemă morală individuală. Societățile moderne, și UE este un exemplu, consideră că sărăcia este o problemă socială gravă și trebuie să facă ceva pentru a o preveni și eradica.

Cheltuieli publice sociale ale Statelor Membre UE (media anilor 2000-2007)

aderare	stat membru	ch. sociale totale*	protecție socială	ch. sociale în buget (%)
UE-15	Danemarca	38,2	29,7	55,8
UE-15	Suedia	36,8	31,1	56,6
UE-15	Franța	36,4	30,5	58,0
UE-15	Austria	34,6	28,8	56,7
UE-15	Germania	34,2	29,4	63,6
UE-15	Belgia	33,7	28,7	57,6
UE-15	Finlanda	32,2	25,9	52,9
UE-15	Olanda	30,9	27,8	60,9
UE-15	Marea Britanie	30,4	26,0	60,8
UE-15	Italia	30,2	25,8	53,9
UE-15	Portugalia	29,2	24,1	52,8
UE-15	Grecia	27,7	24,0	53,3
UE-15	Luxemburg	25,9	21,0	53,2
UE-15	Spania	25,6	20,6	52,8
UE-15	Irlanda	24,1	17,2	49,7
2004	Slovenia	28,7	23,4	51,5
2004	Ungaria	26,0	20,9	46,3
2004	Polonia	25,6	20,0	46,3
2004	Cehia	23,8	19,4	51,5
2004	Cipru	23,6	17,2	42,4
2004	Malta	23,3	18,1	41,0
2004	Slovacia	22,0	17,7	43,8
2007	Bulgaria	19,8	15,3	38,6
2004	Lituania	19,3	14,0	39,8
2004	Letonia	18,9	13,2	41,3
2004	Estonia	18,1	12,8	43,7
2007	România	16,4	13,0	36,5
	UE – 27	31,9	26,7	55,9
	UE – 15	32,4	27,3	49,5
	AC 2004-07	22,1	17,1	41,5

Sursa: Eurostat; * - date disponibile doar până în 2006

În acest sens, a fost dezvoltat un plan de reducere a sărăciei relative în statele UE până în 2020. După cel de-al doilea război mondial, statele europene au „investit” în reducerea sărăciei. Graficul alăturat probează relația clară între cheltuielile sociale publice a țărilor și nivelul sărăciei. România are din acest punct de vedere cheltuielile sociale publice relativ la PIB cele mai scăzute din EU și nivelul de sărăcie cel mai ridicat.

Direcțiile politicii sociale. Se poate spune că România are o politică socială echilibrată, dar în „zgârcenie”: acordă puțin în toate domeniile: în sistemul de asigurări sociale, în sistemul de asistență socială, în serviciile sociale fundamentale (educație, sănătate, creare de locuri de muncă), poate ceva relativ mai mult, în ultimul timp, în sprijinirea familiilor cu copii.

Sistemul public de asigurări sociale – asigurările de pensie și de șomaj – din perspectivă economică apare ca un *contract* ca orice contract economic. În ambele cazuri, persoanele își plătesc lunar o asigurare pentru acoperirea situațiilor de risc în care nu vor mai putea munci (și deci nu vor mai putea obține resurse de viață din muncă) din cauza pierderii capacității de muncă (vârstă, boală, accident) sau a pierderii locului de muncă. Sistemul de asigurare înlocuiește salariul (în principal) cu pensia sau cu ajutorul de șomaj. Asigurările de sănătate reprezintă tot un contract administrat social: în caz de boală, persoana primește servicii medicale *dacă a contribuit la sistem*.

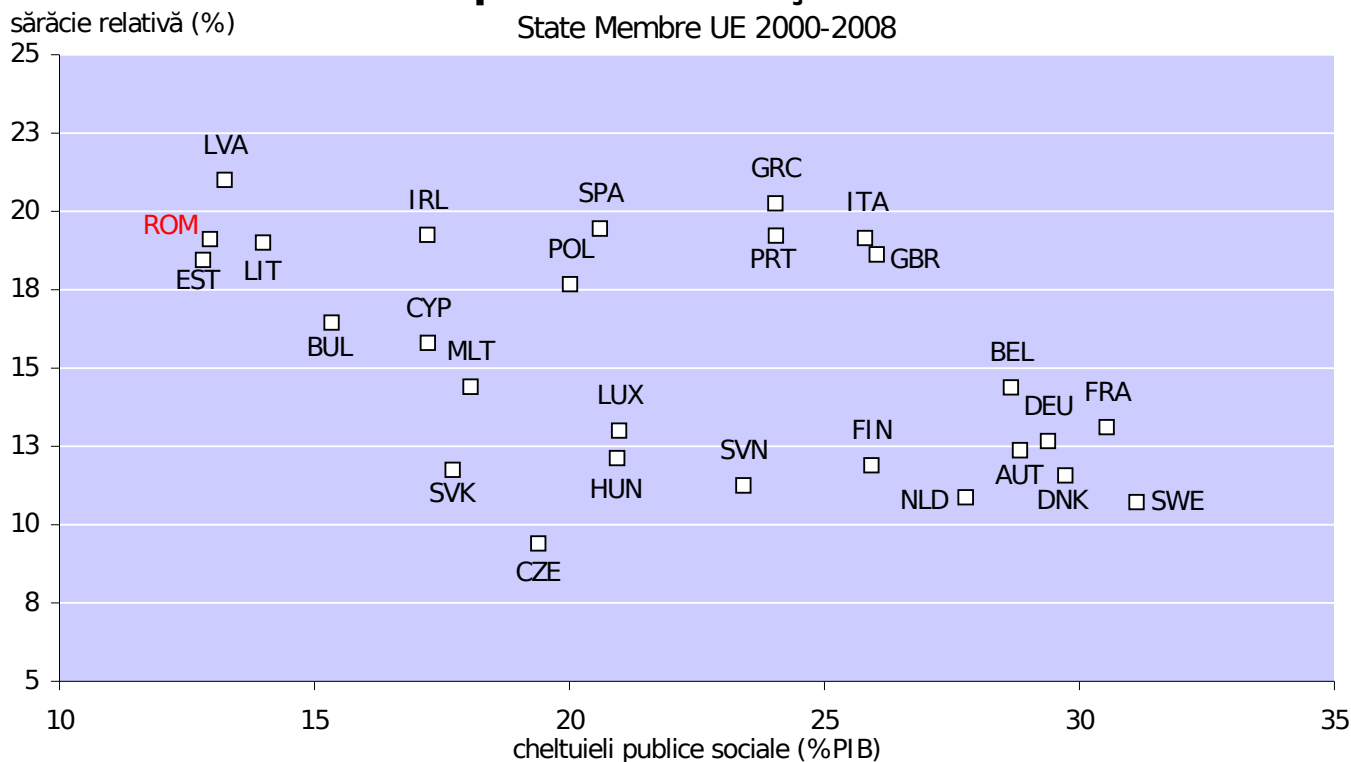
Asigurările sociale sunt deci un *contract economic* între generații, rolul statului fiind de a administra derularea acestui contract și de a arbitra respectarea de către părți a obligațiilor contractuale. Parlamentul, prin lege, reglementează datele contractului, iar Guvernul administrează sistemul, dar nu stabilește regulile jocului. Contractul de asigurări este o parte a sistemului economic și nu poate fi considerat un act „anti-economic”.

Sistemele asigurătorii pot fi considerate o componentă a protecției sociale, dar cu o logică diferită. Spre deosebire de sistemul de asigurări, care finanțează în funcție de contribuție, sistemul de asistență socială finanțează în funcție de nevoie, universal pe orice cetățean al țării. Ajutorul social este acordat ca un drept social celor în nevoie (deficitul de resurse financiare). Alocația pentru copii este o investiție a colectivității în viitorul său, și este acordat în funcție de nevoia familiei de a îngriji copiii săi.

Poate că susținerea sistemului de pensii este economic prea dificilă pentru România. Datele arată o situație însă diferită. Efortul economic al României pentru acoperirea datoriilor contractuale față de vârstnici, ca % din PIB, era în 2007 cel mai mic din UE: 6,4% față de media de 11,8%.

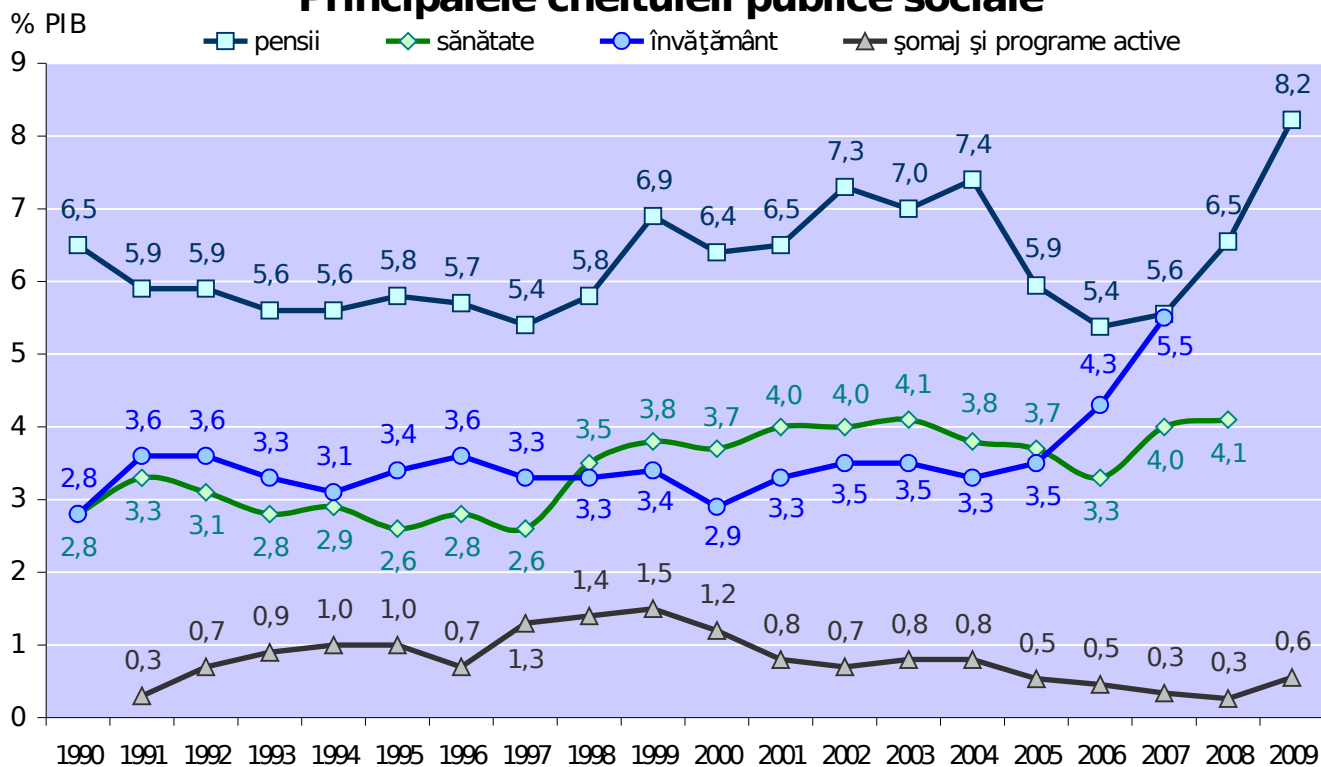
Statul social nu trebuie redus doar la funcția de *transfer social*, de echilibrare a bunăstării. El este și unul dintre cei mai importanți producători de bunăstare prin preocuparea pentru *satisfacerea necesităților considerate social a fi de extremă importanță* – învățământ, sănătate, dar și ordine și securitate publică – și *administrarea unui contract social dintre generații* – sistemele de asigurări sociale.

Cheltuieli publice sociale și sărăcia relativă

Sursa: Eurostat

Principalele cheltuieli publice sociale

Surse: INS, BNR

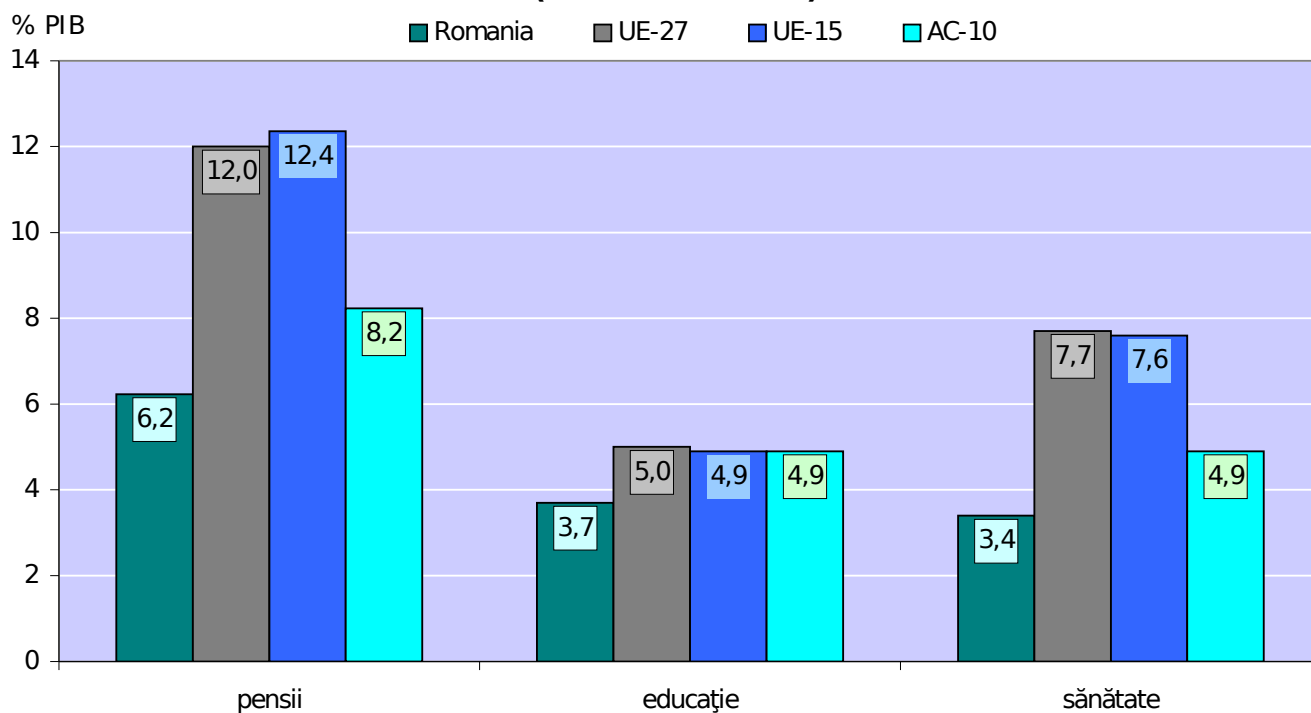
Învățământul și sănătatea au fost condamnate la un nivel de sărăcie, fiecare depășind doar o singură dată 4% din PIB, în timp ce în celelalte țări europene au cheltuieli aproape duble. Se poate presupune că guvernarea noastră duce o politică constantă de dezagregare a sistemelor publice de educație și sănătate atât prin subfinanțare, cât și prin decredibilizare prin exemple negative luate sistematic. Se pare că există o puternică orientare politică de privatizare a acestor servicii, cu toate consecințele lor sociale negative. Efectul probabil este accentuarea polarizării sociale, în timp ce segmentul sărac, în extindere, este condamnat la o educație precară și o stare de sănătate tot mai sărac susținută.

La învățământ, România se apropie de media UE, aflându-se însă sub valorile alocate de către alte țări europene cu mai mare tradiție democratică (Belgia, Danemarca, Franța, Austria sau Norvegia).

Calitatea serviciilor sistemului de sănătate românesc este scăzută în comparație cu țările UE, din cauza a mai multor factori, dintre care: (1) subfinanțarea sistemului pe termen lung (procentul în PIB al cheltuielilor publice cu sănătatea a fost permanent sub nivelul celorlalte țări europene vestice, dar și vecine), (2) managementul prost al resurselor existente, (3) structura defectuoasă a finanțării (fondul contributiv și bugetul ministerului), (4) acoperirea deficitară cu unități medicale/medici în rural. Accesul la medicamente și analize este o problemă lunară (prin epuizarea plafonului financiar al medicamentelor compensate și gratuite, deși statuate prin lege ca accesibile) în special pentru categoriile defavorizate, care nu își permit accesul la serviciile private.

În cazul finanțării sănătății, România se află la distanță semnificativă de media UE și chiar cea a statelor aderate între 2004 și 2007 (AC-10), cele mai multe dintre acestea foste state socialiste. De altfel, România se află pe penultimul loc dintre Statele membre la acest capitol, fiind doar înaintea Estoniei.

Principalele cheltuieli publice sociale (medie 1996-2007)

Sursa: Eurostat; mediile UE-27 pe educație și sănătate conțin doar datele 2005-2007

4. Tranziția: mai multă sau mai puțină prosperitate?

Încă din primii ani ai tranziției a devenit clar că restructurarea economiei va avea și un cost social, în principal prin scăderea standardului de viață. Veniturile primare, produse de economie, dar și beneficiile sociale, cu funcție de echilibrare, era de așteptat că vor scădea o perioadă de timp. Se pune însă întrebarea: cât timp și cât de mare urma să fie costul social al tranziției?

Salariul, pensia, alocația pentru copii, ajutorul de șomaj, venitul minim garantat sunt sursele financiare principale ale bunăstării sociale, ale standardului de viață.

Salariul reprezintă în toate societățile sursa financiară principală a mării majorități a populației. În România valoarea salariului mediu net s-a prăbușit la 60% din valoarea sa inițială în ambele perioade de regres economic: 1993-1994, 1997-2000. De-abia în 2007 valoarea salariului mediu a depășit valoarea pre-tranziție. După o stagnare în 2009, 2010 vine cu scăderi salariale în sectorul de stat și per ansamblu și a celui mediu. Va reveni din nou salariul în următorii ani sub nivelul său din 1990? Deși a crescut considerabil după anul 2000, salariul minim nu a atins nici în prezent nivelul din 1989.

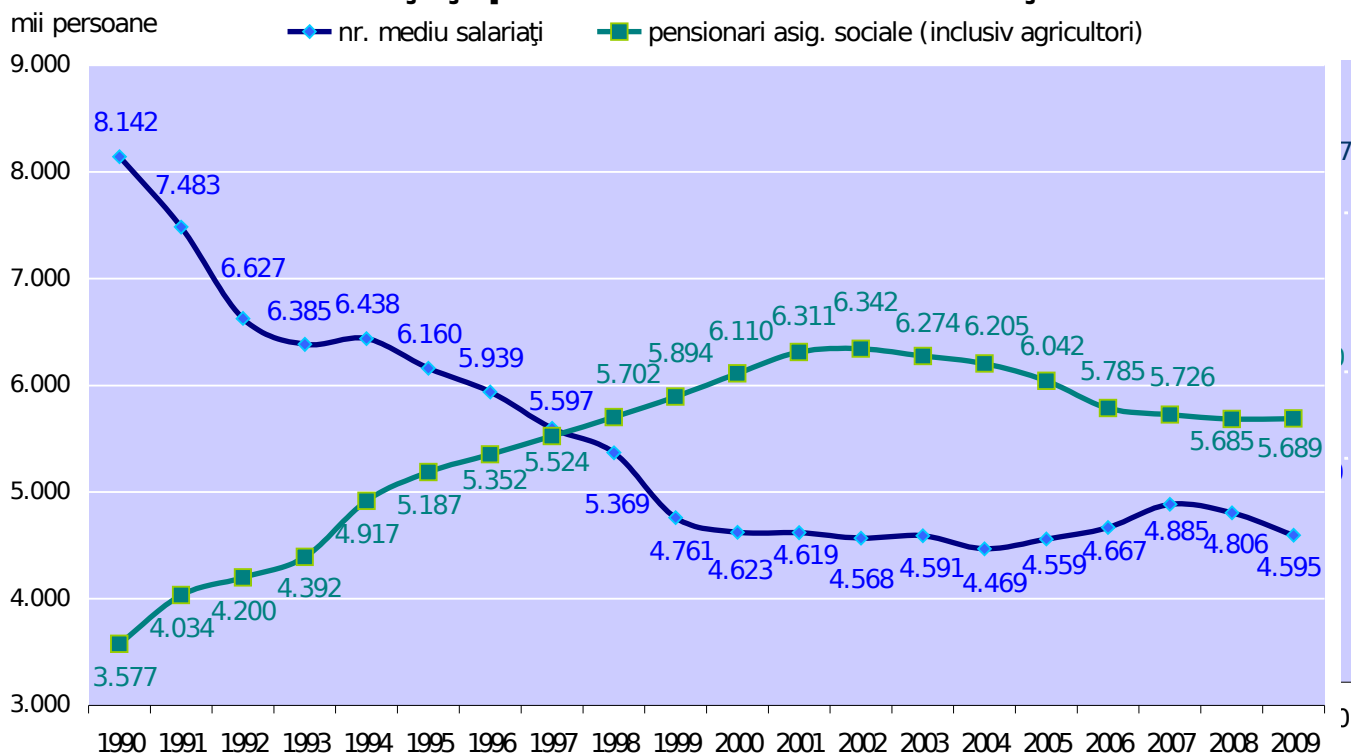
După o scădere la 50% din valoarea pre-tranziție în perioada de restructurare economică, *pensiile* ating nivelul inițial tot în 2007. Creșterea economică și cea a salariilor de după 2004, în funcție de care se calculau pensiile, imprimă și acestora creșteri notabile. Cu toate că ultimii ani au fost generoși cu veniturile din pensii, de-a lungul tranziției pensionarii au suportat mai accentuat costul acesteia. Deși pensia este considerată a fi venitul de înlocuire a salariului, se înregistrează un proces de apropiere de salariul minim, reprezentând, în medie, doar 43% din salariul mediu net.

Salariile s-au polarizat: sub limita de 65% din salariul mediu se află în prezent circa jumătate dintre salariați față de o cincime în 1989. În același timp, la limita superioară, peste dublul salariului mediu sunt 8% dintre salariați, față de numai 2% în 1989. Pensiile au avut o dinamică distinctă: a crescut semnificativ ponderea pensiilor mici în sistem. Și salariile s-au aglomerat pe segmentul veniturilor mici. În cazul salariilor a crescut ponderea celor mari de aproape 4 ori, în timp ce ponderea pensiilor mari a scăzut.

Salariații și pensionarii au reprezentat împreună, pe toată această perioadă, aproximativ 50% din populația României. Evoluția lor a fost însă în sensuri opuse: în timp ce numărul salariaților a scăzut, cel al pensionarilor a crescut, tendințe care se vor păstra și în 2010. În prezent salariații sunt mai puțin de 60% (4,6 milioane) față de 1989, iar pensionarii sunt cu 55% mai mulți (5,5 milioane).

Cu ce au fost înlocuiți salariații eliberați prin restructurarea economiei? Așa cum am văzut, ei au fost înlocuiți în bună măsură de pensionari (aproximativ 2 milioane).

Sursa: prelucrări ICCV după date INS și MMFES

Salariați și pensionari în economia națională

NOTĂ: calculul în prețuri 2009 s-a făcut pe baza IPC; pentru anul 2010 estimările se bazează pe valorile lunilor ianuarie - aprilie 2010, scăderea prognozată prin măsurile de austeritate, structura pe niveluri de salarii, respectiv pensii, din anul 2008 și ținta BNR de inflație pe 2010 de 3,5%

Sursa: INS

Nu a fost o explozie a dorinței de nemuncă, ci o politică de facilitare/motivare a ieșirii la pensie în condițiile în care sectorul de stat s-a restrâns semnificativ fără ca cel privat să ofere o compensare pe măsură a oportunităților de muncă salariată. Pensionarea anticipată a fost o politică socială (de discutat cât de bună) de evitare a problemelor sociale generate de explozia previzibilă a șomajului. Cum pensionarea anticipată a fost posibilă numai în apropierea vârstei legale de pensionare, cei care nu puteau beneficia de această facilitate au recurs la pensionarea pe caz de boală: în prezent 1 din 6 pensionari este pensionar motivând incapacitatea de muncă. Așa se face că deși vârsta limită de pensionare tinde să crească spre 65 ani, în realitate, în România anului 2009, vârsta medie de pensionare era de 54 de ani.

Speranța *antreprenoriatului* s-a moderat în cei 20 de ani. Aproximativ 1% din populație se definește în prezent „patron”, dar puțini dintre ei sunt însă „oameni de afaceri” cu venituri mari. Cea mai mare parte au venituri „pe cont propriu”, reduse și incerte, alăturându-se adesea segmentului săracilor, în urma șocurilor din economie.

O economie performantă nu este alimentată exclusiv de mici întreprinderi din zona serviciilor, ci are nevoie și de o activitate productivă. Singur, sectorul serviciilor nu oferă baza unei creșteri sustenabile. Micile întreprinderi, cu o pondere mică înainte de 1990, au avut un spațiu liber de creștere, dar nu puteau compensa eficient, din perspectiva nivelului de trai, scăderea dramatică a locurilor de muncă salarială.

Agricultorii reprezintă încă 55% din lucrătorii pe cont propriu (INS, Tempo) procent în descreștere față de perioada 1997-1999 (85%) și mai mic decât în 1990 (75%). Munca în agricultură a fost oportunitate a ocupării în situațiile de declin economic. Ea a oferit o sursă de venit, dar de supraviețuire, celor care nu și-au găsit alte surse de venit rezonabile. Așa cum se va vedea sărăcia este mai accentuată în rural și mai rezistentă la schimbările pozitive din economie.

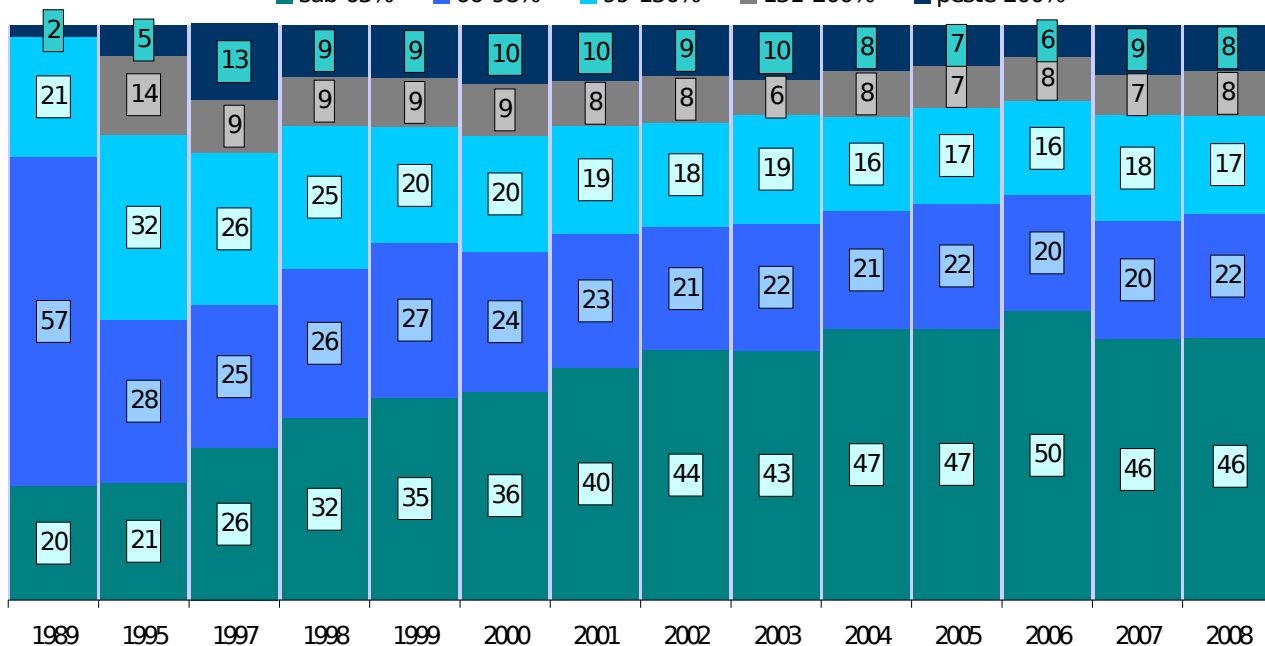
Migrația ca sursă de venit. Eliminarea vizelor a reprezentat o nouă șansă pentru ocupare prin emigrarea permanentă sau pe perioade limitate. Migrația forței de muncă a oferit pentru unii surse de venit mai ridicate decât cele accesibile lor în România, dar în zonele plătite modest în economiile-destinație, în special în agricultură, construcții sau servicii domestice. Aceste venituri au fost suficiente pentru a-i susține pe cei rămași acasă și chiar pentru a acumula ceva bani. Estimări privind nivelul sumelor trimise acasă au mers până la 5% din PIB (BNR, 2009), dar cu o scădere semnificativă în timpul crizei. Aflați la baza scării sociale din aceste țări, migrații au fost primii loviți de criza globală. În aceste condiții de criză, unii s-au întors, alții nu au mai plecat. Important și cu efecte pe lungă durată este și costul social al acestei migrații: dezagregarea familiilor și situația copiilor rămași singuri acasă.

Pentru persoanele de vârstă activă mai dramatică a fost înlocuirea salariilor cu *drepturile de șomaj* (ajutor de șomaj, alocație de sprijin, indemnizație pentru tinerii care nu găsesc loc de muncă la terminarea școlii). Toate acestea se află sub limita salariului minim în majoritatea perioadei. Nivelul lor a fost scăzut substanțial după primii ani de implementare, fiind dublat de perspectiva pierderii oricărui venit în cazul în care nu găsesc un loc de muncă în următorii 1-2 ani.

Distribuția veniturilor salariale

raportate la salariul mediu - pondere (%) din total salariați

■ sub 65% ■ 66-98% ■ 99-150% ■ 151-200% ■ peste 200%

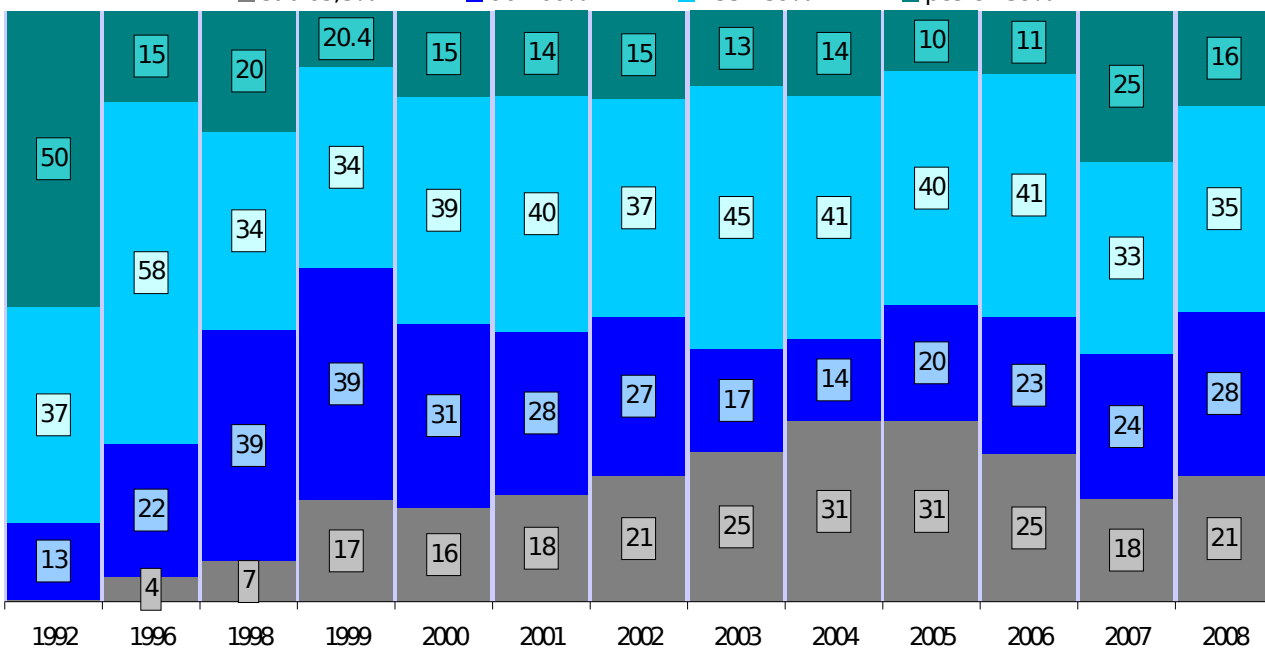

Sursa: prelucrări ICCV după date INS din proiectul MONEE (până în 1997) și Anuarul Statistic

Distribuția pensiilor de asigurări sociale

raportate la pensia medie - pondere (%) din total pensionari

■ sub 65,5% ■ 96-100% ■ 153-159% ■ peste 159%

Sursa: prelucrări ICCV după date INS, Anuarul Statistic și baza Tempo (după 1999)

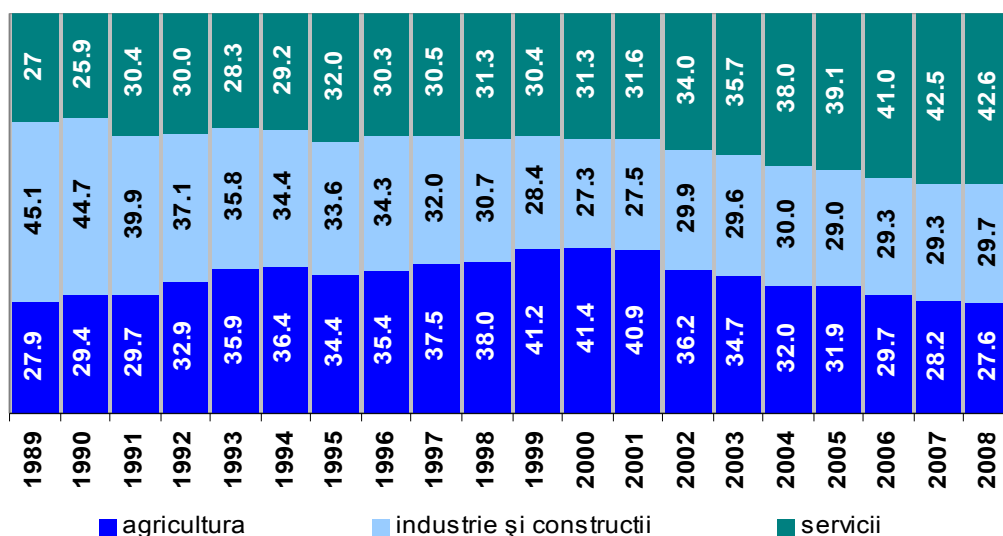
Mulți dintre cei eliminați din sistemul salarial sau care nu au avut de la început oportunități de încadrare au devenit persoane „neocupate” sau ocupate la limita pieței formale a muncii, expuși veniturilor mici și fluctuante. Circa jumătate dintre șomerii înregistrați în prezent au depășit perioada legală de suport social.

Locurile de muncă salariate au fost înlocuite și de *munca la negru*, cu venituri mai mici și fără acoperirea asigurărilor sociale sau medicale. Este dificilă estimarea economiei negre, dimensiunea ei variind în funcție de metoda folosită. Diversele încercări de estimare converg în a aprecia că aceasta a variat invers proporțional cu dinamică economiei, crescând pe perioade de regres economic (PNUD, 1999, Ciupagea, 2000, Albu, 2008, OECD, 2008).

Pierderea masivă a veniturilor din muncă, ca și diversificarea nevoilor de suport social (urmând și tendinței internaționale) au justificat introducerea *venitului minim garantat*, ca formă unitară de suport a celor aflați în dificultate, garantându-le, în virtutea calității de cetățean, un venit minim. Ajutorul social (VMG) a fost introdus într-o primă formă după primul val de sărăcire, în 1995, înfruntând multe rezistențe politice. Cu excepția primilor ani de implementare, nivelul său a fost menținut intenționat scăzut, demotivant și condiționat de eforturi individuale de a căuta de lucru. Deși în creștere, ulterior anului 2000 VMG a pierdut din importanță, segmentul potențial căruia i s-a adresat scăzând continuu: în 2008 erau în plată circa 240 mii familii beneficiare (MMFES).

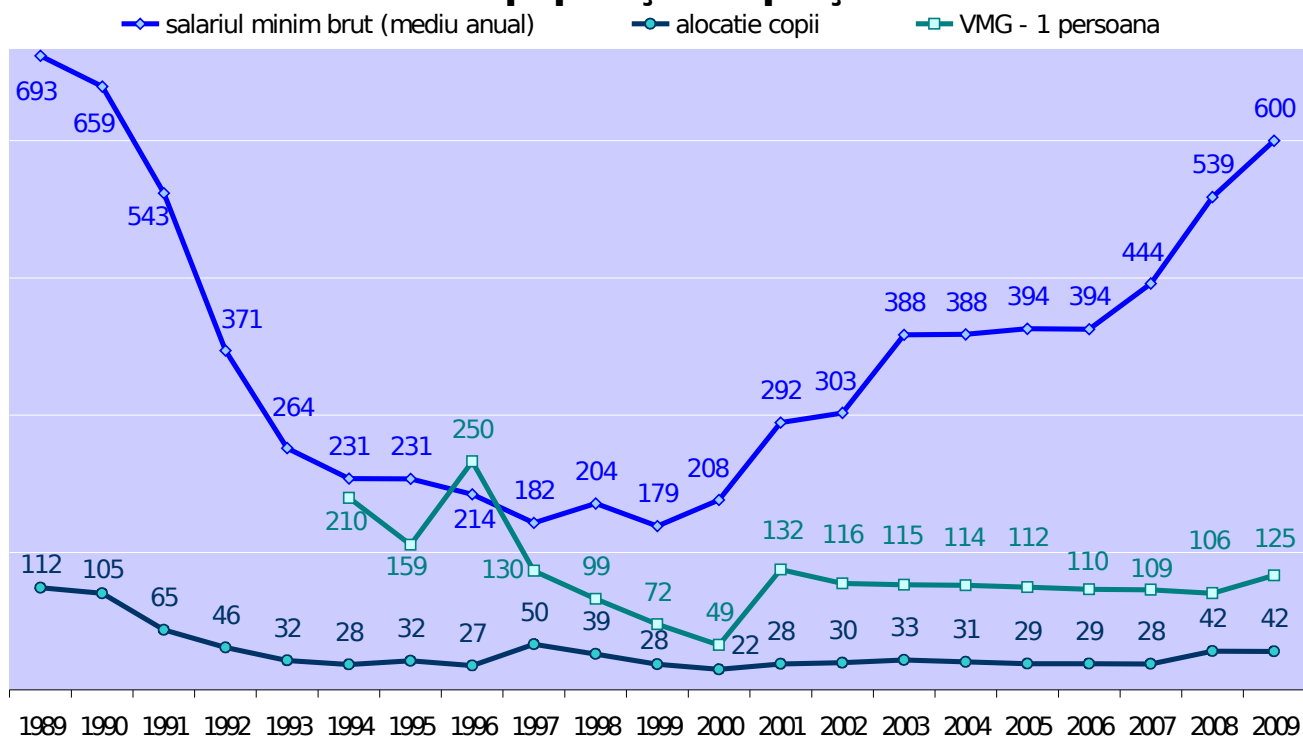
Alocația pentru copii a reprezentat înainte de 1990 un instrument important de echilibrare financiară a familiilor cu copii, plasându-se la 10% din salariul mediu. Menținută și după 1990, cu discuții politice continue, valoarea ei s-a redus la mai mult de jumătate. O politică cu efecte pozitive multiple a fost fără doar și poate acordarea unui beneficiu financiar substanțial unui părinte (de regulă mamei) pentru creșterea copiilor până la 2 ani. În ultimii ani, a fost mărită alocația destinată celui de-al 2-lea copil și următorilor, a fost introdusă alocația de maternitate, alimentația copilului în grădiniță și școală (cornul și laptele). Politica susținerii financiare timp de 2 ani a mamei a avut efecte multiple: a diminuat cererea de locuri la creșe, a eliberat locuri de muncă, a asigurat un minim echilibru financiar pe segmentul veniturilor mici, principalii beneficiari.

Structura populației ocupate

Sursa: INS, Anuar și baza Tempo

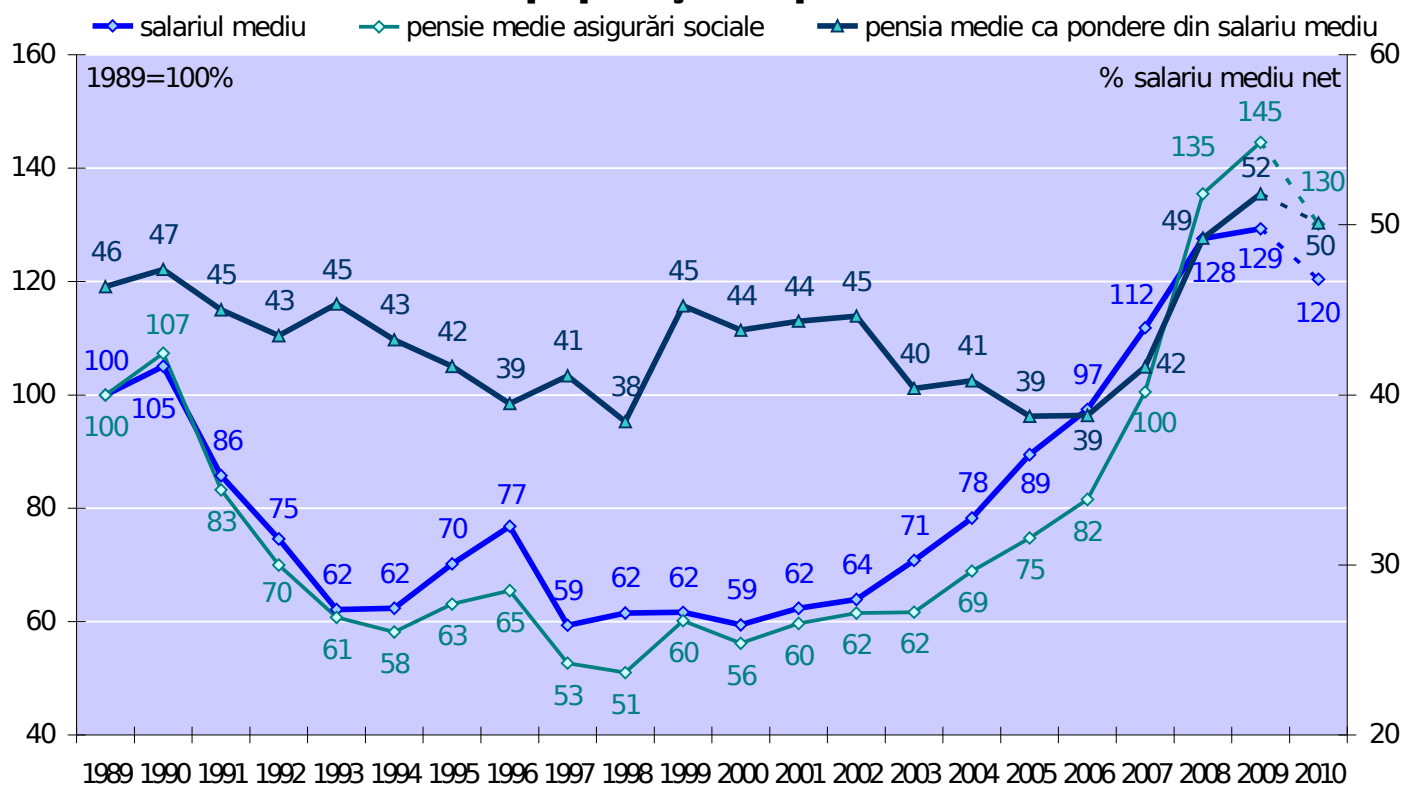
Veniturile populației în prețuri 2009

Sursa: calcule pe baza datelor din Anuarul Statistic al României, Tempo-INS

Sursa: calcule pe baza datelor din Anuarul Statistic al României, Tempo-INS

Veniturile populației raportate la 1989

5. România: o țară săracită și polarizată

Dinamica sărăciei

Socialismul românesc a creat, în condițiile unui standard modest de viață, plin de lipsuri înjosoare, o importantă solidaritate socială „de opoziție”. După euforia anului 1990, speranța unui salt spectaculos în bunăstare nu a fost îndeplinită pentru majoritatea populației.

Decada 90 a fost una de sărăcire a populației. O primă explozie a sărăciei, provocând totodată și un șoc social, a avut loc în anii 1991-94. Creșterea sărăciei a fost reluată la sfârșitul anilor 90. În anul 2000 segmentul săracilor crescuse de 4 ori față de dimensiunea estimată pentru anul 1989. Creșterea economică de după anul 2000 reduce sărăcia la valorile de la debutul tranziției. Sărăcia absolută începe din nou să crească în 2009 și cu siguranță va continua ascendența în 2010, posibil și în 2011.

O analiză mai detaliată evidențiază că sărăcirea absolută nu i-a afectat unitar pe români, după cum efectele pozitive din economie nu s-au resimțit egal pe categorii de populație. Ruralul și zona Nord Est, tradițional sărace, au fost mai grav afectate și mai puțin responsive la evoluția economică de ansamblu. În 2000, anul cu unul dintre cele mai scăzute niveluri de trai, în această zonă 1 din 2 persoane se plasa în sărăcie. În urban sărăcia a fost foarte elastică la variația parametrilor economici: s-a dublat între 1995-2000 și a scăzut de la 25,6% la 6,8% în 2006, ca efect al creșterii economice.

În funcție de statutul ocupațional, cele mai mari rate ale sărăciei s-au înregistrat în rândul țăranilor, al șomerilor și al lucrătorilor pe cont propriu neagricoli. Statutul de salariat a oferit o poziție economică avantajoasă. De o poziție bună s-au bucurat și pensionarii, datorită constanței veniturilor și a corelării lor cu nivelul salariilor.

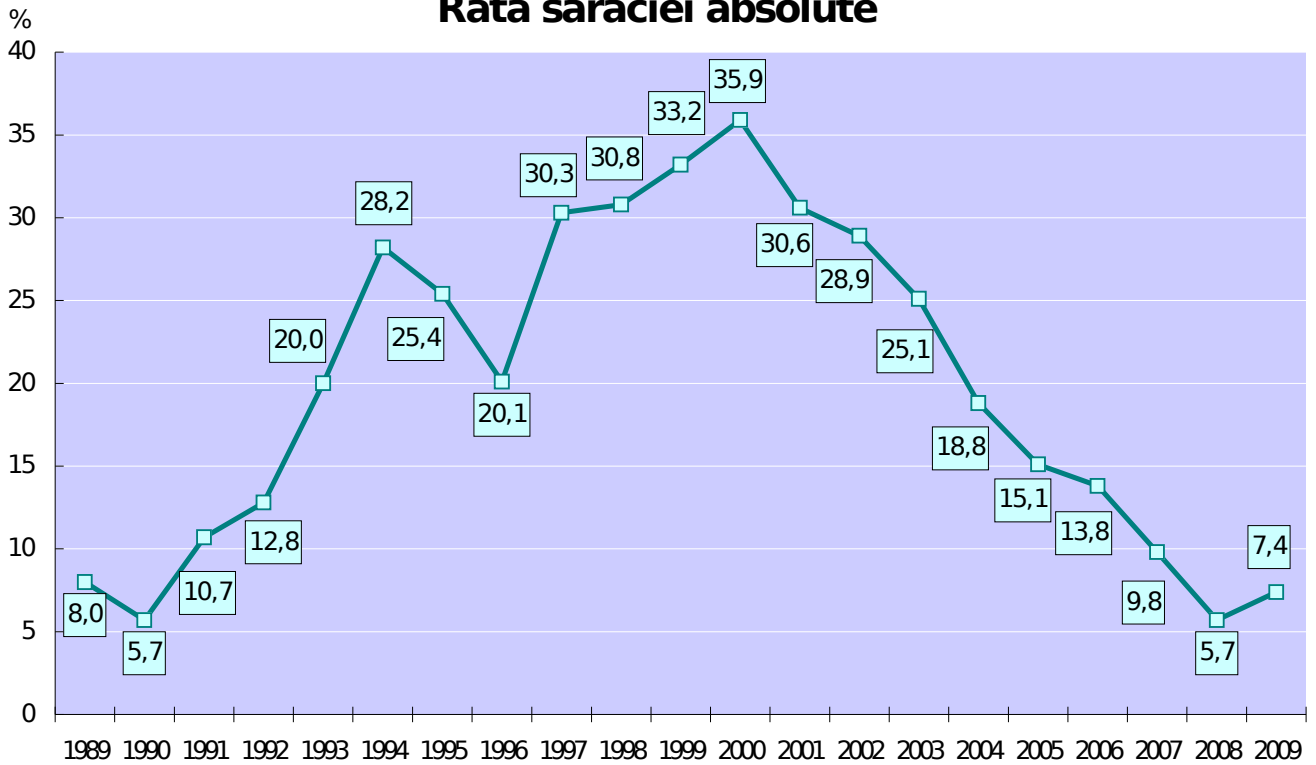
Disparități ale ratei sărăciei absolute, % pe categorie

Rata sărăciei	1995	2000	2006
București	10,2	18,2	4,5
Urban	11,2	25,6	6,8
Rural	37,6	47,8	22,3
Nord Est	37,5	48,5	20,1
Salariați	11,8	17,3	3,5
Pensionari	25,5	31,8	9,8
Lucrători pe cont propriu (agricol)	50,2	57,3	32,4

Surse: 1995, 2000 CASPIS/INS; 2006 – BM/INS, 2007

Dacă considerăm nivelul consumului în România, comparativ cu celelalte state europene, devine mai clar standardul de viață din țara noastră. Deși în România în ultimi ani s-a produs o creștere importantă a venitului/consumului, totuși în anul 2008, consumul pe cap de locuitor reprezenta doar 29% din consumul mediu european, de 6 ori mai mic decât consumul populației din Norvegia sau Luxemburg.

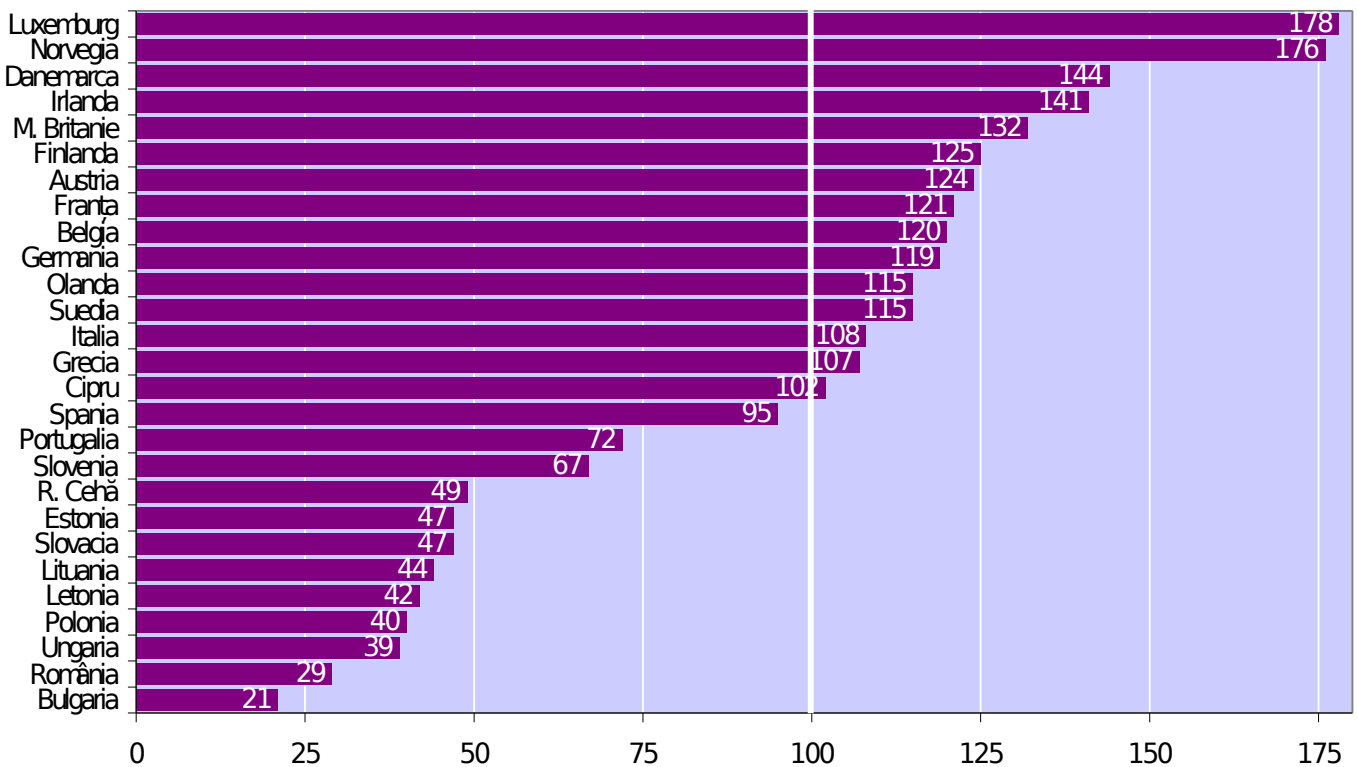
Rata sărăciei absolute

Sursa: rapoarte ale INS, CAPSIS, BM, UNICEF

Cheltuieli de consum pe membru al gospodăriei

2008 - UE-27=100%

Sursa: Eurostat

Afectând venituri cu arie largă de acoperire, criza economică actuală a readus în prim plan riscul de sărăcire pentru *toate grupurile sociale*.

- *Salariații*: visul creșterii prosperității „clasei de mijloc”, formată în principal din salariați, mai ales intelectuali, continuă să se destrame. Creșterea șomajului în 2009 prin disponibilizările din sectorul privat, urmate de scăderile salariale și disponibilizările din cel public din 2010 aduc salariații în fața riscului de sărăcire. Aceste procese se alătură tendinței de creștere a ponderii celor cu salarii mici (sub 65% din salariul mediu de la 32% în 1998 la 45% în 2008) paralel cu menținerea unui segment de 8-9% salariați cu salarii peste dublul celui mediu. În afara căderii în sărăcie, un risc la fel de ridicat pentru clasa de mijloc este incapacitatea de a face față returnării împrumuturilor bancare, excesiv încurajate până la debutul crizei.
- *Activitatea antreprenorială de mici dimensiuni* a fost afectată indirect prin înrăutățirea contextului economic (impozitul forfetar, restrângerea activităților contractate). Activitatea independentă, în agricultură și nu numai, slab productivă, rămâne soluția de supraviețuire
- *Pensionarii* sunt în fața unui risc ridicat de sărăcire. Mai puternic condiționate de resursele sociale, dar păstrând un sâmbure de diferențiere în funcție de factorii pieței prin modul de calcul polarizarea pensiilor este mai mică. Distribuția poate fi însă înșelătoare, deoarece nivelul global al pensiilor este scăzut: reducerea pensiilor cu 15%, ca și perspectiva reducerii cheltuielilor publice din sistemul de sănătate vor crește procentul săracilor absoluți în rândul pensionarilor. În plus, pentru vârste de peste 65 de ani probabilitatea de a spori veniturile scade exponențial cu avansarea în vârstă.
- *Copiii* vor fi loviți indirect prin scăderea veniturilor familiilor, dublată de scăderea suportului financiar pentru sistemul de asistență socială, dar și pentru învățământ și sănătate.

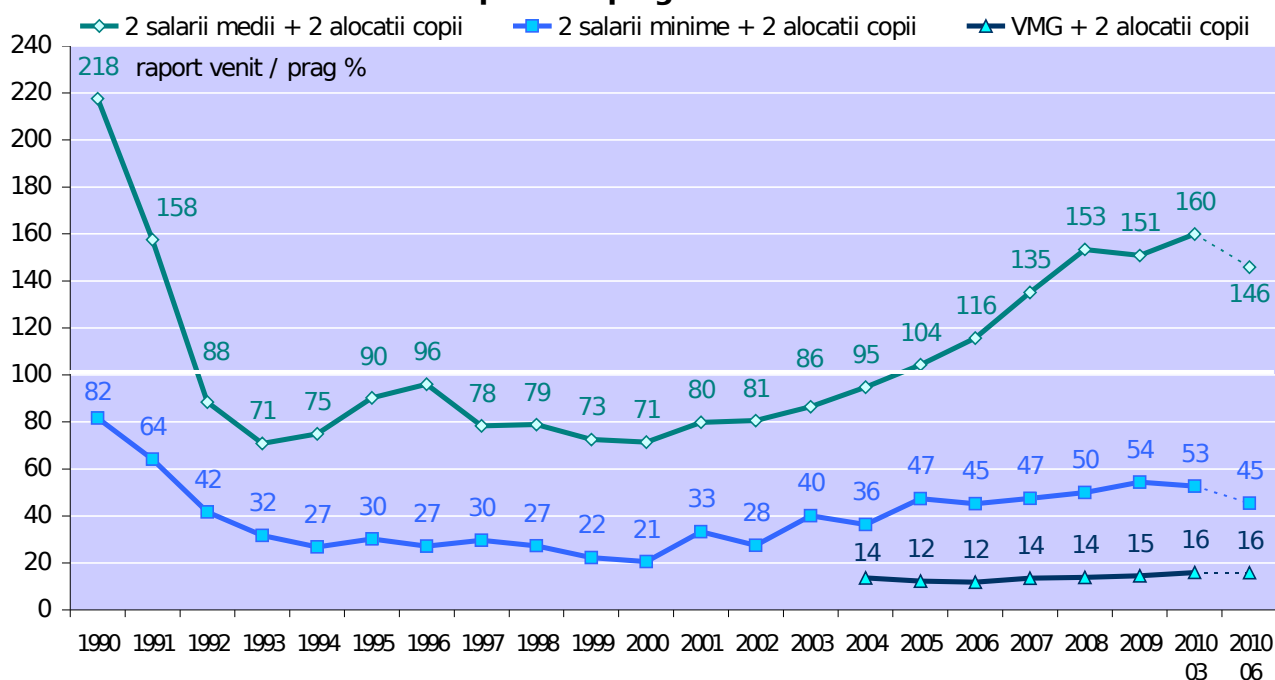
O simulare a dinamicii standardului de viață

Institutul de Cercetare a Calității Vieții are un program de 20 de ani de monitorizare a standardului de viață¹ pentru principalele tipuri de familii standard: familia de 2 adulți fără copii, cu 1-2 copii, familii monoparentale, familia de pensionari. Modelarea noastră arată o situație șocantă: cu excepția ultimilor ani veniturile principale ale familiilor standard se plasează sub pragul de sărăcie. Vom discuta aici situația a 2 tipuri de familii.

Famiile de salariați cu 2 copii. În perioada 1992-2005, 2 salarii medii și 2 alocații plasau aceste familii în situația de sărăcie. După 2005 ele ies din sărăcie, dar nu ating încă nivelul pe care îl aveau în 1990, la o diferență substanțială greu de recuperat în următorii ani. Familiile care se bazează pe două salarii minime (situație mai frecventă) s-au confruntat mereu cu o sărăcie severă, plasându-se chiar sub 50% din nivelul minim decent de viață. Dacă o familie se bazează doar pe venitul minim garantat, veniturile sale reprezintă doar circa 16% din veniturile necesare minimului decent de viață.

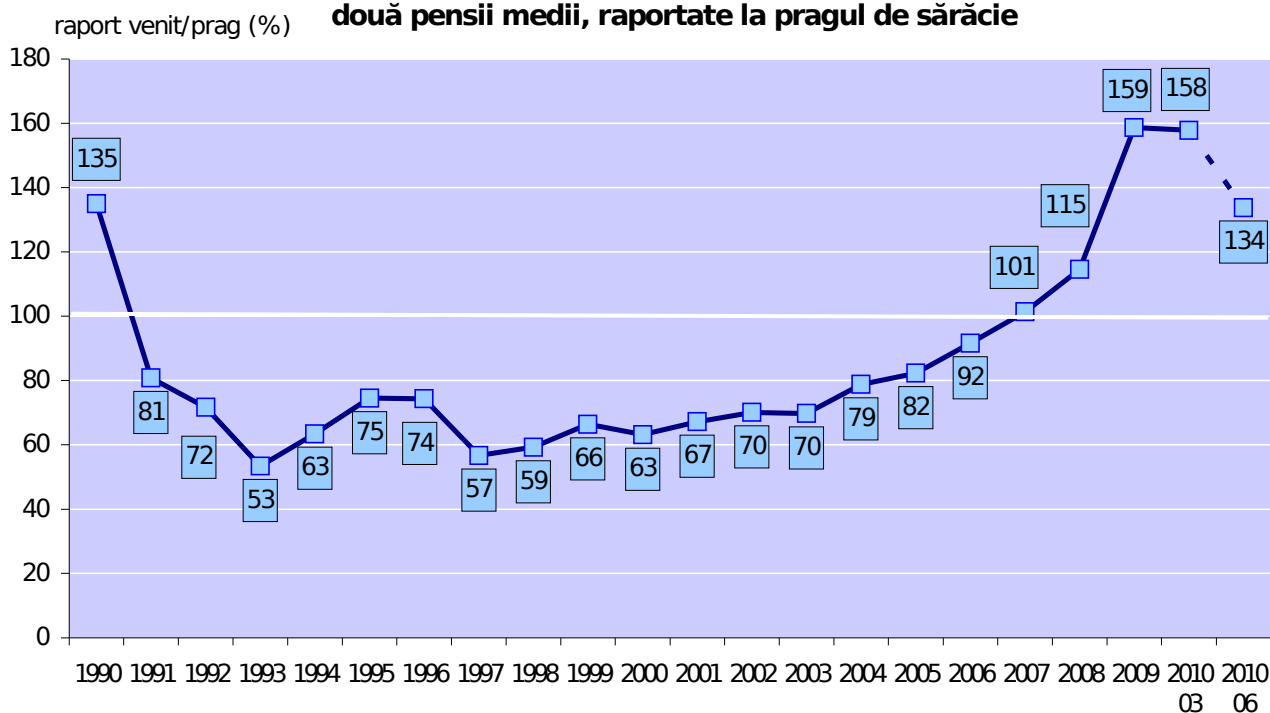
¹ Programul a dezvoltat un prag minim decent de viață bazat pe metodologia coșului de consum elaborat de un colectiv de cercetători din ICCV. Pragul minimului decent realizat de ICCV cu metoda coșului de consum este foarte apropiat de pragul de sărăcie realizat de o echipă INS, Banca Mondială și ICCV în 1996. În trimestrul III al anului 2009 diferența dintre cele 2 praguri este mică: 1964 lei față de 1808 lei pentru o familie completă cu doi copii pentru trimestrul III al anului 2009. Minimul nostru decent are o problemă când se referă la pensionari: am luat în considerare pensionarul relativ sănătos, iar segmentul, greu de determinat de către noi, al celor cu boli cronice care impun costuri medicale foarte ridicate. (Mihăilescu, 2010)

Veniturile familiei de 2 adulți și 2 copii raportat la pragul de sărăcie

Sursa: metodologie ICCV după date INS

Veniturile familiei de pensionari două pensii medii, raportate la pragul de sărăcie

Sursa: metodologie ICCV după date INS

Familia de pensionari standard (2 pensionari cu 2 pensii medii) s-a confruntat cu o sărăcie accentuată pe perioada 1991-2006. În anii 2007-2009 familia standard de pensionari cunoaște o ieșire meritată din sărăcie. Reducerile anunțate în 2010 readuc această familie standard la nivelul anului 1990.

Cei 20 de ani de tranziție nu au adus un beneficiu în termenii nivelului de bunăstare. Tipurile standard de familii monitorizate de noi de abia se apropie de standardul de viață atins în 1990. În 2010 standardul de viață al întregii populației se deteriorează din nou și este greu de prezis un reviriment notabil în următorii ani.

Sărăcia relativă

Sărăcia relativă reprezintă proporția persoanelor ale căror venituri sunt mai mici de 60% din venitul median² din societate. Fiind dependentă de dispersia veniturilor, sărăcia relativă este un indicator important al inegalității economice.

Dacă în ultima decadă sărăcia absolută s-a redus spectaculos, nu același lucru se poate spune și despre sărăcia relativă, care cunoaște după anul 2000 o constantă îngrijorătoare la unul dintre cele mai ridicate niveluri din Europa. Mai mult, pe fundalul creșterii economice între 2000 și 2008, se conturează accentuarea disparităților pe categorii de populație.

Datele oferite de Banca Mondială referitoare la sărăcia relativă impun o concluzie importantă pentru politicile sociale: doar la salariați scade sărăcia relativă. Pentru categorii precum agricultorii sau pensionari, familiile cu copii și familiile monoparentale, care se presupune că sunt obiectivul politicilor sociale, sărăcia relativă a fost în creștere.

Disparități ale sărăciei relative, %

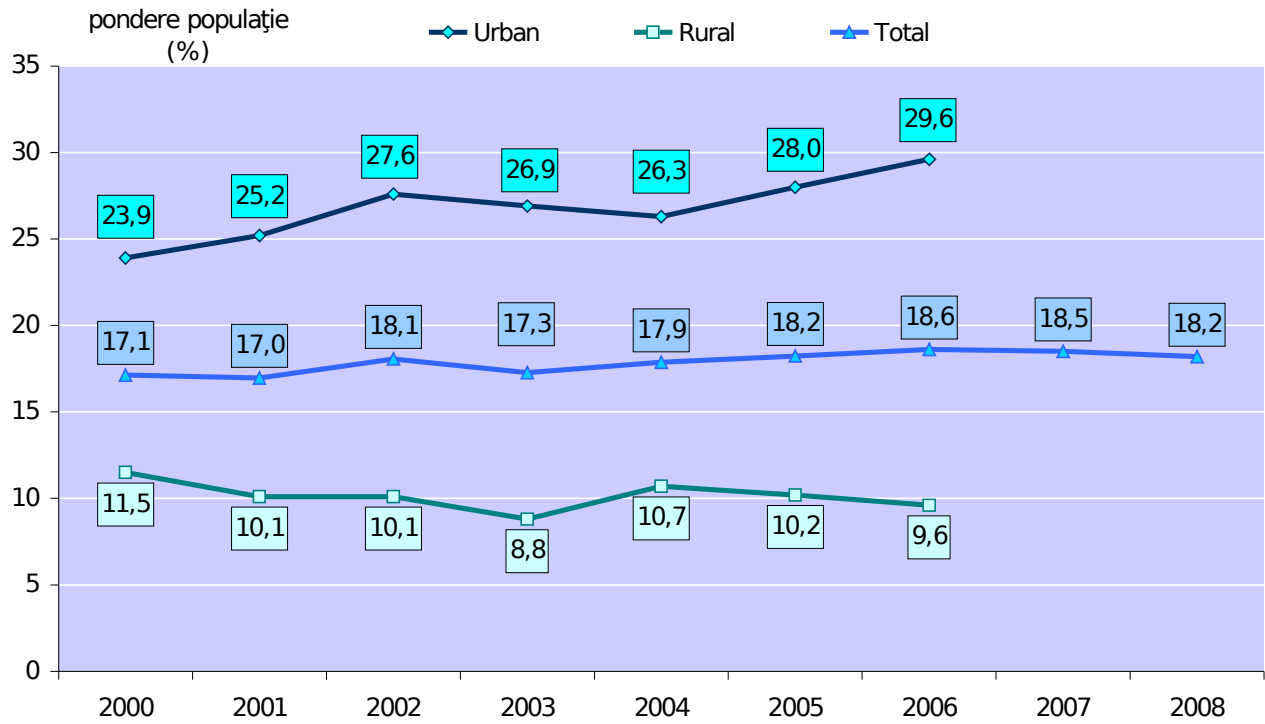
Rata sărăciei	2000	2006
Total	17,1	18,6
Urban	11,5	9,6
Rural	23,9	29,6
Salariați	5,0	3,9
Pensionari	13,1	15,1
Lucrători pe cont propriu - inclusiv agricol	29,8	37,4
Familia monoparentală cu copii în întreținere	25,6	27,1
Familia de 2 adulți cu 2 copii în întreținere	12,8	17,6

Sursa: Raport BM, 2007

Contribuția modestă a politicilor antisărăcie a României este probată dacă luăm în considerare *procentul de săraci scoși din sărăcie urmare a măsurilor de protecție socială*. În urma acțiunii politicilor sociale în România, alături de Letonia, Grecia, Spania, Estonia sărăcia relativă se reduce mult mai puțin decât media europeană (61%). La polul opus României (43%) se plasează țări ca Ungaria, Suedia, R. Cehă cu eficacitate ridicată a politicilor antisărăcie.

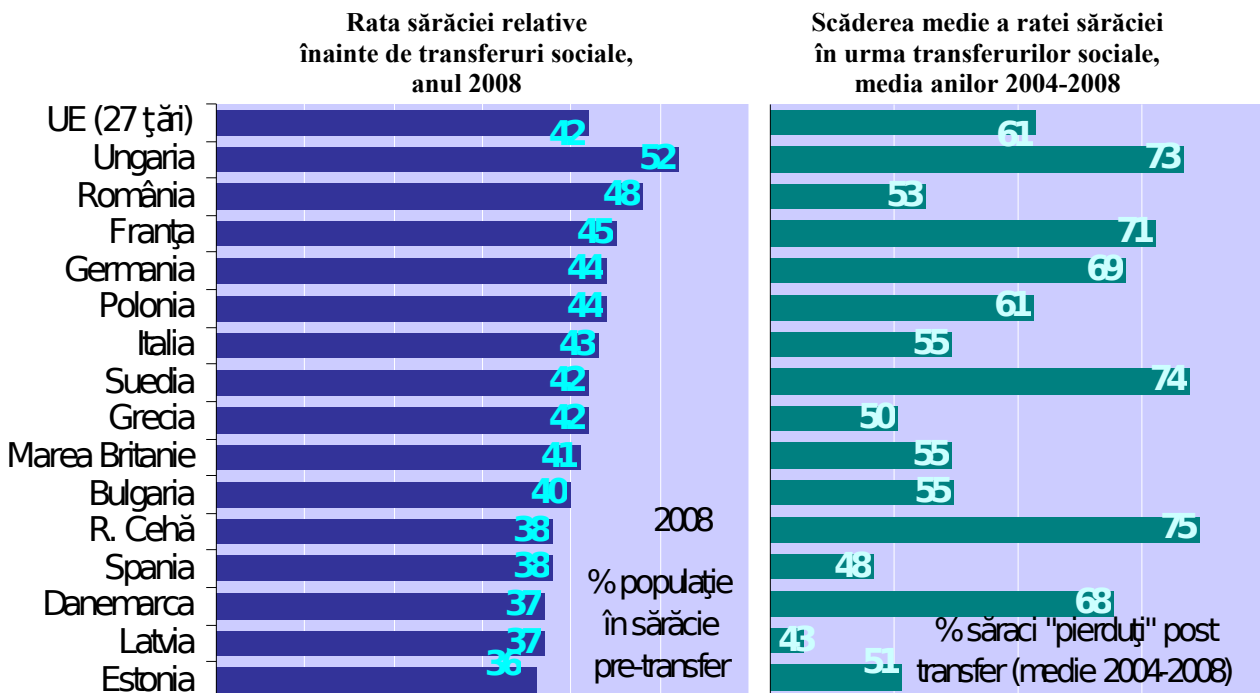
² Nivel al veniturilor sub care se plasează veniturile a jumătate din populație

Sărăcia relativă

Sursa: INS; BM

Eficiența protecției sociale pentru reducerea sărăciei

Sursa: prelucrări ICCV după date Eurostat

Din punct de vedere al sărăciei relative post-transfer, România se plasează pe locul doi în UE, cu 23%. (cf. Eurostat³), în contrast cu țări ca R. Cehă, Suedia, Danemarca, Slovenia (9-12%).

Scăderea sărăciei ca rezultat al intervenției statului

Graficul privind inegalitatea și cheltuielile sociale ilustrează cu claritate că efectul unor cheltuieli publice scăzute generează indicatori de inegalitate ridicați.

Anul 2010 certifică de o manieră dureroasă pentru români nevoia de eficientizare a cheltuielilor sociale și publice per ansamblu și de creștere a raționalității distribuției resurselor publice disponibile. Într-un asemenea context Guvernul român anunță măsuri de austeritate fără precedent în istoria românească recentă: scăderea fondului de salarii bugetare cu 25%, scăderea pensiilor cu 15%, ca și reducerea sau anularea majorității formelor de suport social. Este de așteptat ca aceste măsuri să împingă brutal în sărăcie un segment larg al populației. În discuțiile publice aceste măsuri sunt criticate pe două temeuri: pe de o parte ineficiența lor pentru programul de ieșire din criză, iar pe de altă parte pentru neraționalitatea priorităților în politica de echilibrare a bugetului.

Inegalitatea socială

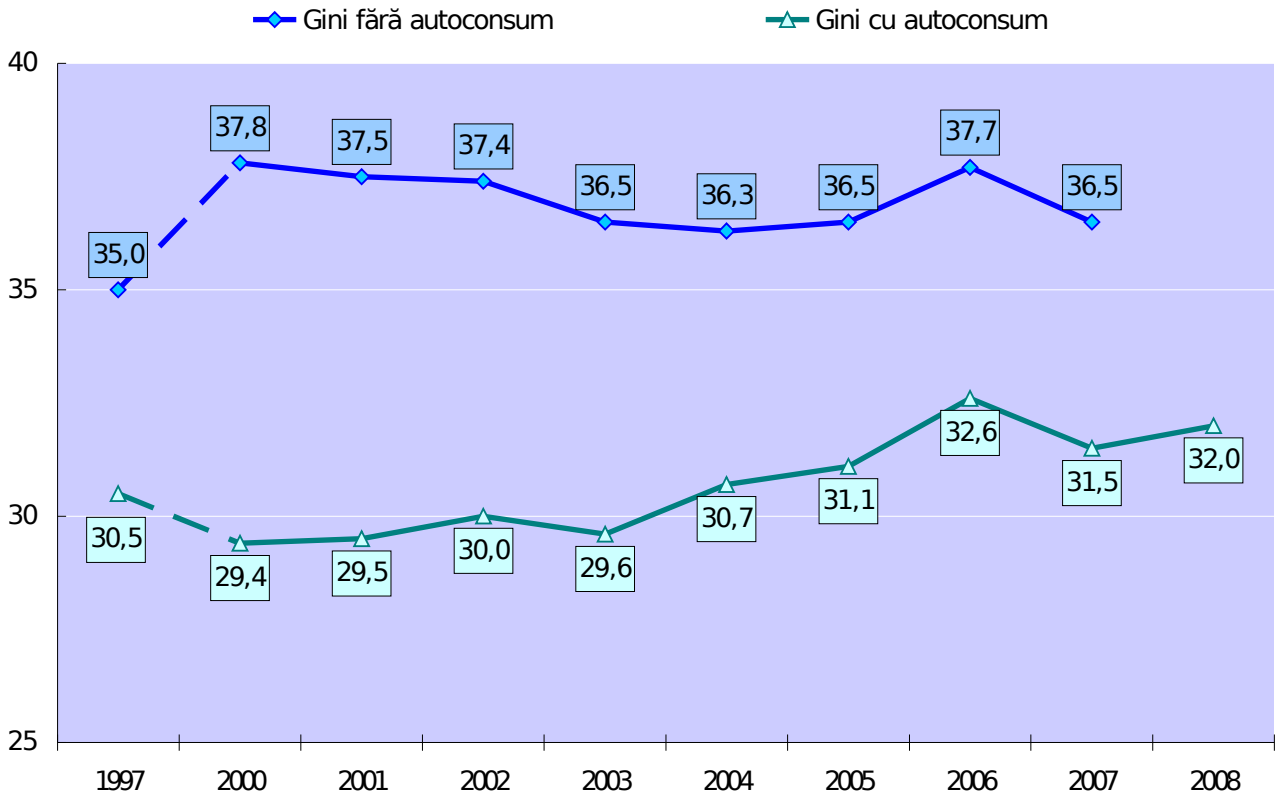
De-a lungul decadei de creștere economică, măsura standard a inegalității economice, coeficientul Gini, are valori între cele mai ridicate din Europa. Căderea economică și explozia sărăciei din anii 90 a fost însoțită de trecerea la o societate mai accentuat inegală: în 1989 Gini avea valoarea de 24 crescând până în anul 2000 la 30.

În România, autoconsumul (venitul reprezentând contravaloarea produselor produse și consumate în gospodărie) nu doar că salvează de la sărăcie absolută o bună parte a populației rurale, dar reduce și inegalitatea economică. În anii cu sărăcie accentuată, 1995-2000, autoconsumul a reprezentat aproximativ 30% din bugetul gospodăriilor, iar veniturile salariale 35% (INS, Tempo). În perioada următoare însă aportul autoconsumului la constituirea veniturilor gospodăriilor a scăzut până la 14-16%, în favoarea salariilor care au atins 52%, nivel sub cel de la debutul tranziției (INS, MONEE). Odată cu scăderea treptată a contribuției autoconsumului la bugetul gospodăriei ca urmare a creșterii economice se reduce și rolul său de aplatizor al inegalității veniturilor.

Statistica EUROSTAT, fiind focalizată pe veniturile monetare, indică Gini pentru România la nivelul cel mai ridicat din Europa – în jur de 37 – depășit doar de cel al Letoniei, la egalitate cu Bulgaria și Polonia, dar ușor peste nivelul unei țări tradițional liberale, cum este Marea Britanie. La polul celălalt se află nu doar Suedia, Danemarca sau Norvegia, tradițional preocupate de corectarea deciziei pieței asupra resurselor populației prin sistemul de protecție socială, ci și state care, asemeni României, au trecut recent prin profunde reforme economice și schimbări structurale: Republica Cehă, Slovacia, Ungaria.

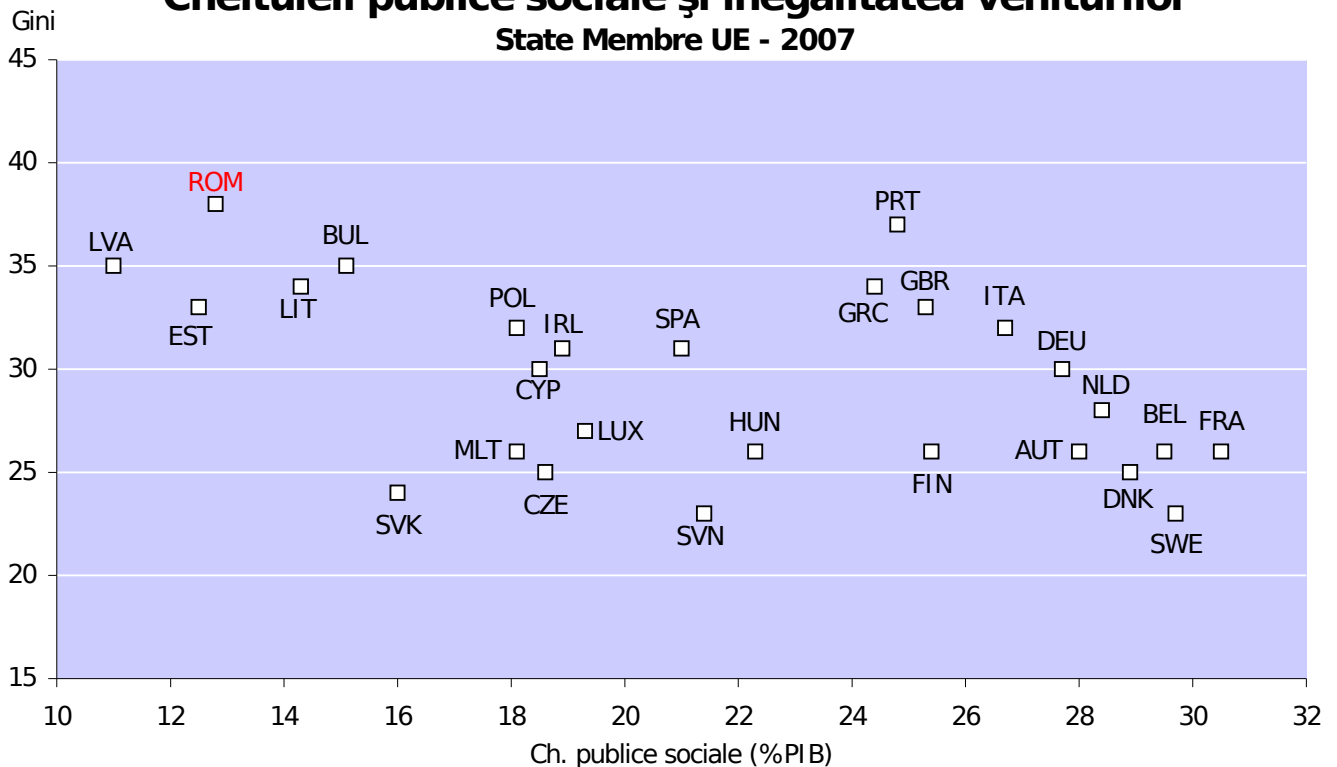
³ Diferențe de metodologie în culegerea datelor între datele oferite de statistica națională și cea Eurostat rezultă într-o diferență de 5-6 p.p. în privința indicatorilor de inegalitate. Deoarece este axată pe sărăcia monetară, metodologia Eurostat indică o inegalitate, ca și o sărăcie relativă, mai mare decât datele naționale.

I neegalitatea veniturilor

Sursa: INS, BM

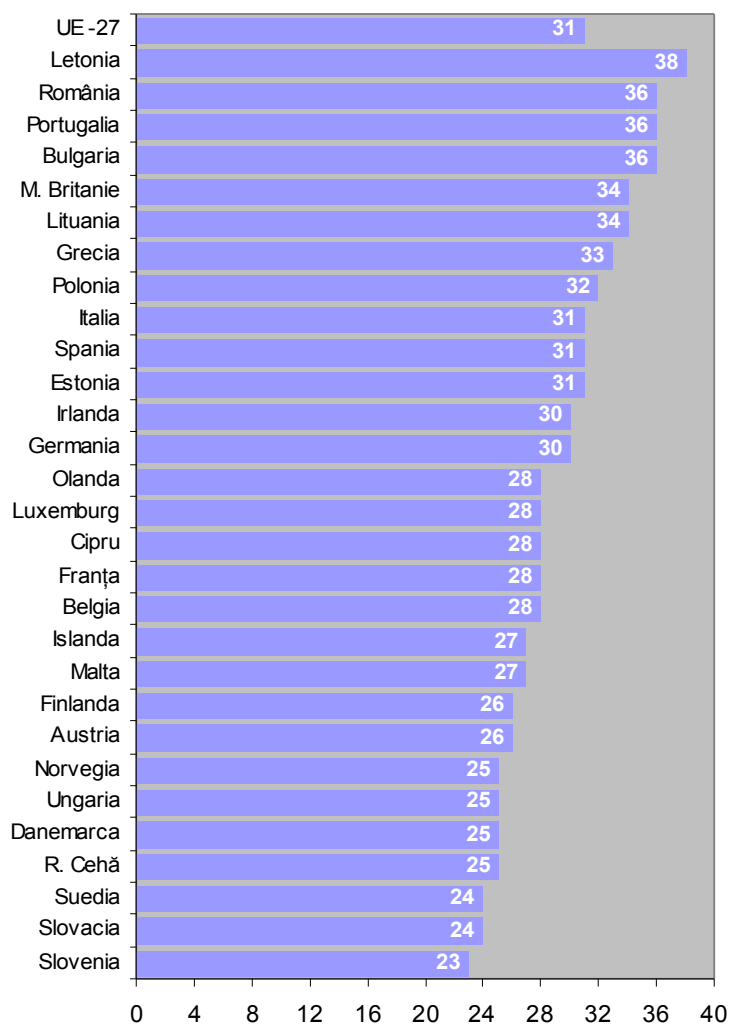
Cheltuieli publice sociale și inegalitatea veniturilor State Membre UE - 2007

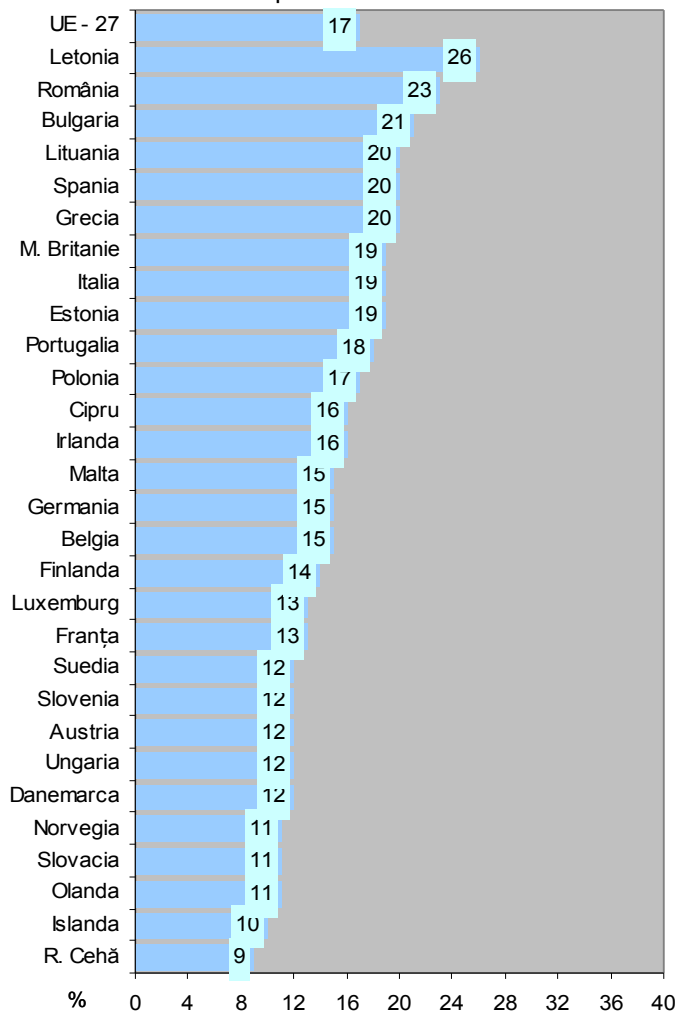
Sursa: Eurostat

Este necesar să ne întrebăm: dorim o societate mai polarizată? Datele actuale sugerează că ne îndreptăm în această direcție. Dacă nu dorim acest lucru, este cazul să introducem în politicile noastre o corecție.

Gini, total venit, post transfer

Sărăcia relativă, 2008
accent pe venituri monetare

Sursa: Eurostat

6. Cum estimează românii calitatea vieții lor?

ICCV și-a planificat să investigheze în fiecare an calitatea percepută a vieții populației (CPV). Am reușit s-o facem în mulți ani, mai puțin în ultimii ani datorită lipsei resurselor. Ultima estimare am făcut-o în 2006 și o vom realiza și în acest an. Așteptăm cu nerăbdare să vedem care este efectul subiectiv al crizei cu care ne confruntăm.

Instrumentul utilizat este compus din *60 de componente importante ale vieții noastre* evaluate pe un eșantion reprezentativ național. Evaluările sunt realizate pe scale de la 1 la 5: **1** – foarte proastă – **5** – foarte bună, cu un punct mediu **3** – nici bună, nici proastă.

Cum interpretăm aceste date ?

În perioade sociale stabile, distribuțiile evaluărilor medii pe eșantion prezintă o distribuție normală deplasată pe panta pozitivă: 16% sub **3**, 16% peste **4**, restul de 66% plasate între **3 și 4**. Cu cât ne deplasăm spre extreme, 1 și 5, evaluările medii sunt foarte puțin probabile.

În 2006 distribuția era normală, dar deplasată pe panta negativă, sub 3. Este un indicator al unei stări sociale dezechilibrate, care produce o stare masivă de insatisfacție. Sunt multe valori între 1 și 2, excepționale în situații de stabilitate.

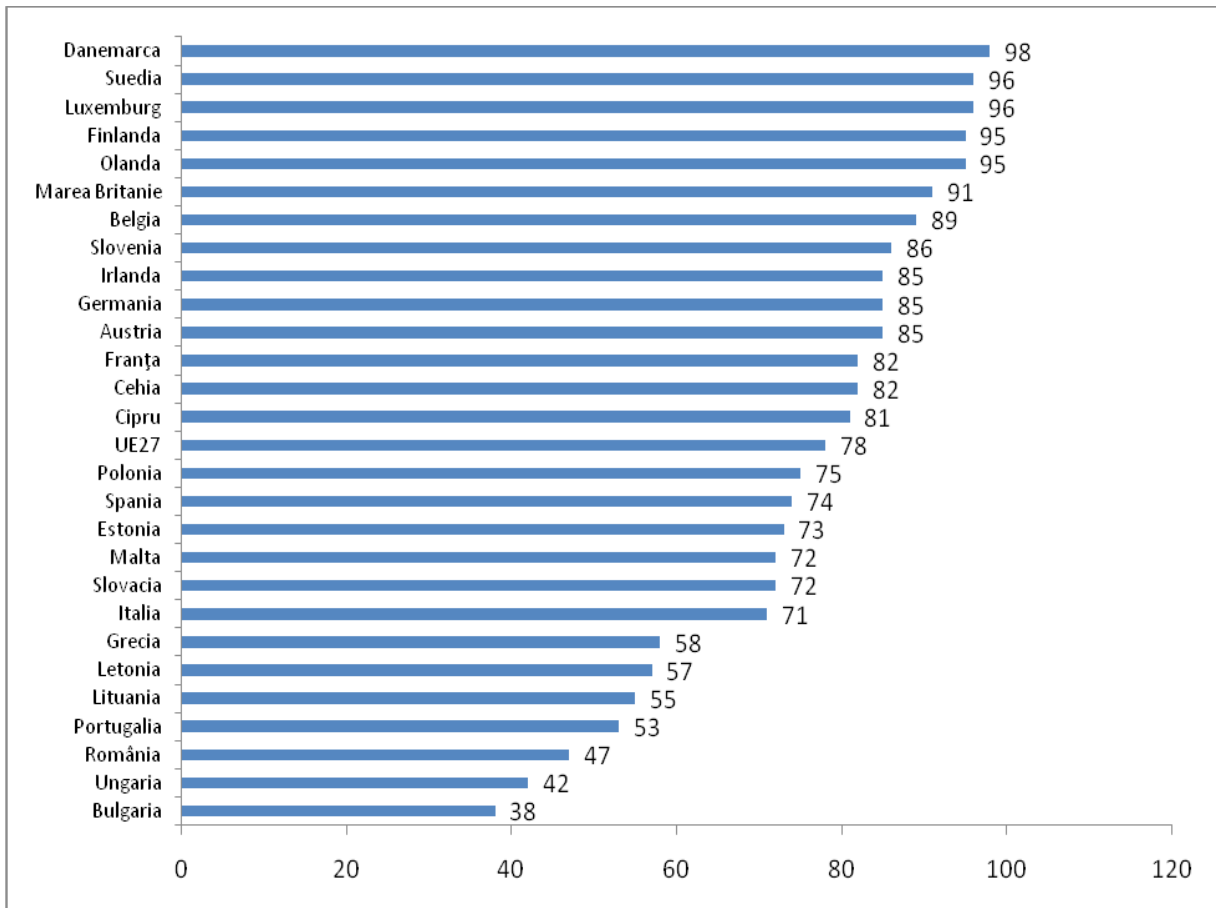
- Starea de spirit a populației era în 2006 predominant negativă – *Indicatorul global al calității percepute a vieții* (CPV) era de **2,89**, fapt care indică o stare de criză a calității vieții.
- Oamenii își găsesc satisfacția în viața lor de familie – **4,03**.
- Sunt modest satisfăcuți cu viața lor de zi cu zi: la limită – **3,07**, dar au condiții de viață mai proaste decât în '89 – **2,8**, și, de asemenea, mai proaste decât în anul precedent.
- Calitatea sistemului politic și a conducerii țării este estimată accentuat negativ.
- Politica socială este și ea estimată negativ. Principalele grupuri sociale au pierdut, cu excepția întreprinzătorilor, dar au câștigat oamenii politici și directorii de instituții și întreprinderi.
- De remarcat să serviciile sociale publice – învățământul, sănătatea (doar asistența medicală primară) – sunt evaluate pozitiv.
- Progresul social al tranziției este negativ, atât la nivel global, cât și la nivelul vieții fiecăruia.

Față de starea de spirit a populației din UE:

* Într-o perioadă de creștere spectaculoasă a bunăstării, majoritatea românilor încă se simțeau mai degrabă săraci: pe o scară de la 1 (foarte săraci) la 10 (foarte bogați), în medie românii se estimau mai degrabă săraci: 4,4. Dar mai puțin săraci decât în 1999, 3,7.

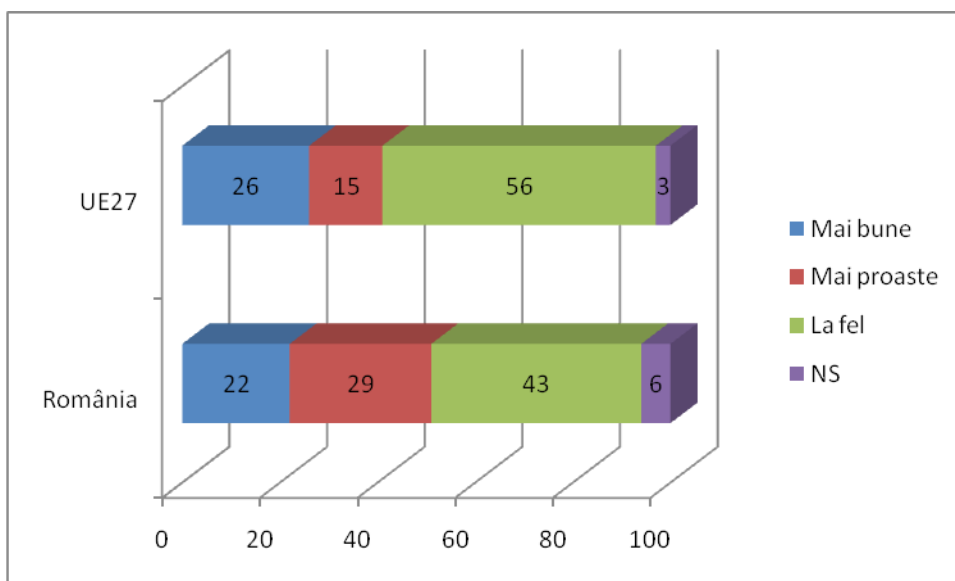
Dar încă estimau că sunt mai săraci față de anul precedent.

Satisfacția cu viața (procentul persoanelor satisfăcute cu viața)

Sursa: CE: EB72, 2009

Optimism/pesimism: Cum vor fi următoarele 12 luni în ceea ce privește viața personală (%)

Sursa: CE: EB72, 2009

* Majoritatea populației nu este satisfăcută cu viața: doar 47% este satisfăcută cu viața. Tot pe negativ se plasează Bulgaria și Ungaria. Populația din restul Uniunii Europene se declară precumpănitor satisfăcută cu viața. Peste 90% din populație este satisfăcută cu viața în: Danemarca, Suedia, Luxemburg, Finlanda, Olanda și Marea Britanie.

Românii erau în 2006 pesimiști față de șansele lor în viitor, substanțial mai mulți decât cetățenii UE: 29% față de 15%.

Configurația calității percepute a vieții în 2006

Din 60 de componente ale vieții evaluate:

> 2	foarte proastă	- 7
2-2,5	proastă	- 8
2,5-3	spre proastă sub medie	- 18
	Proastă/foarte proastă	- 33
3-3,5	spre bună peste medie	- 17
3,5-4	bună	- 7
> 4	foarte bună	- 3
	Bună/foarte bună	- 27

	Situație stabilă	Situația din 2006
> 3 Calitate proastă	17%	55%
3 – 4 Calitate bună	66%	40%
> 5 Calitate foarte bună	17%	5%
Media CPV	Sensibil peste 3	2,89

Sursele cele mai importante de satisfacție în viață:

- **Românii își focalizează regimul în familie**
 - Relațiile de familie: 4,3
 - Calitatea vieții de familie: 4,06
- **Unele servicii sociale sunt o sursă de satisfacție**
 - Calitatea mass-media: 3,7
 - Calitatea învățământului 3,5
 - Asistența medicală primară 3,3
 - Dar în general nu și calitatea serviciilor de sănătate 2,5

- Poliția din comunitate 3,4

Sursele cele mai importante de insatisfacție în viață:

• **Calitatea sistemului politic:**

- Posibilitatea de a influența deciziile la nivel de țară 1,5
- Posibilitatea de a influența decizii la nivel de localitate 1,9
- Viața politică 2,2
- Conducerea țării 2,3
- Respectarea drepturilor personale 2,8

• **Oportunitățile oferite de societate membrilor săi:**

- Posibilitatea obținerii unui loc de muncă în acord cu interesele și capacitățile (Calitatea percepută a muncii) 2,1
- Posibilitatea de afirmare în viață 2,4
- Veniturile familiei 2,7

• **Calitatea politicilor sociale**

- Sistemul de pensii 2,0
- Alocațiile pentru copii 2,1
- Preocuparea de a ajuta pe cei în nevoie 2,4
- Sprijinul persoanelor cu handicap 2,4
- Ajutorul social (VMG) 2,4
- Alocațiile familiale complementare 2,6

• **Satisfacția cu rezultatele tranziției**

- Condițiile de viață în general după '89 2,8
- Dar ale subiectului și familiei sale 2,7
- Aprecierea schimbărilor societății românești după '89 2,8
- Tranziția a favorizat pe:
 - Muncitori 1,8
 - Țărani 1,9
 - Intelectuali 2,7
 - Conducătorii din instituții 4,2
 - Oamenii politici 4,5
 - Persoanele întreprinzătoare 3,7

7. Concluzii

Profundimea crizei economice și sociale ne impune să înțelegem că ne confruntăm cu un complex de probleme care impun un pachet de soluții. Soluțiile izolate și simple, oricât de bune par la prima vedere, sunt sortite eșecului.

1. Economia ca resursă a bunăstării

Criza actuală a scos în evidență responsabilitatea **deficitului de politică economică**. Este nevoie să regândim ce este economia românească și care este relația dintre ea și societatea românească. România a făcut aici două erori fundamentale:

Prima eroare: privatizând-o, am crezut că statul trebuie să se retragă complet din economie și aceasta va crește prin propriile sale mecanisme⁴. **Rezultatul:** (1) o agricultură dezorganizată care are nevoie disperată de o politică agrară care să-i creeze condițiile unei dezvoltări durabile; (2) industria s-a redus masiv printr-o fragmentare excesivă și a devenit mai fragilă prin lipsa ei de coerență; (3) turismul, în care sperăm așa de mult, nu se poate dezvolta prin inițiative particulare, dacă nu este susținută de o infrastructură solidă de transport și de un cadru legal și administrativ suportiv. Statul s-a retras din economie acolo unde era vital nevoie de el, dar s-a implicat distorsionant ca un partener corupător și demotivator în zone gri, care au devenit veritabile găuri negre de scurgere a resurselor existente⁵.

A doua eroare: am respins complet, ca perimat, conceptul de economie națională. Am crezut că șansa noastră este să ne integrăm, fiecare actor pe cont propriu, în circuitul economic mondial. Integrarea confuză a economiei românești în economia mondială a dus în fapt la obținerea unui loc marginal în acesta.

Economia românească este cea care ar fi trebuit să ofere locuri de muncă stabile, decent și corect recompensate, un climat stimulativ pentru antreprenoriatul autohton și inovație. Față de toate acestea, problema actuală a României este incapacitatea economiei de a oferi locuri de muncă salariate. La aceasta se adaugă disparități teritoriale persistente în privința ofertei de locuri de muncă unde autoconsumul devine sursa esențială de venit.

Avem urgent nevoie de o politică de susținere a unei creșteri economice sustenabile.

2. Deficitul public: surse și soluții

Riscăm să facem față crizei financiare cu strategia țăranului sărac și mărginit: strânge cureaua și speră că astfel va ieși din sărăcie. Așa nu a ieșit din sărăcie, ci a devenit și mai sărac. În deficit

⁴ Toate guvernările au avut ceva comun: practicarea unui *laissez-faire economic naiv*, așteptându-se ca mecanismele unei economii destructurate să ducă automat la autoreglare.

⁵ Ne referim aici preponderent la mecanismele de redistribuire pentru clientela administrativ-politică, precum și la modul de alocare a marilor lucrări de infrastructură sau investiții.

desigur nu ești risipitor. Dar în primul rând te gândești de ce ai ajuns în această situație și ce trebuie să faci pentru a nu mai rămâne în sărăcie.

Tăind brutal cheltuielile publice ‚bune’ (reducerea salariilor și așa mizere ale profesorilor și medicilor, reducerea burselor studenților și elevilor, reducerea pensiilor și a investițiilor creatoare de bunuri colective cu multe locuri de muncă) este un mod de adâncire în paradigma auto-limitării capacității de depășire a stării actuale.

Trebuie să plecăm de la situația actuală a statului român: el este sever subfinanțat. Dacă vrem să mai scădem, doar temporal, nu trebuie operat din cheltuielile bune, ci din cele proaste. Birocrația excesivă costă statul și populația, având drept consecință și blocajul administrativ. Este vital să ne orientăm după priorități. Sunt activități care pot fi amânate și trebuie să concentrăm puținele resurse pe direcțiile vitale.

Reforma statului nu este scăderea lui. Nu prea avem spațiu de schimbare *în jos* a lui, ci de creștere a eficienței sale, printr-o mai rațională prioritizare a obiectivelor și reducere severă a scurgerii resurselor publice prin mecanisme ale corupției. Un caz devenit public: dintr-o finanțare publică, o companie privată și-a prevăzut un profit de 50%. Este o excepție, sau este o cutumă ? În limbaj popular – hoțul care strigă hoțul.

Se impune redefinirea cauzelor deficitului bugetar:

- (1) consumul bugetar este mic, dar risipitor în componente importante ale sale;
- (2) el este generat de colectarea de resurse bugetare pe departe cea mai scăzută din UE.

3. Colectivitatea ca resursă a dezvoltării

E banal să spunem că oamenii produc bunăstarea. Deci e nevoie să cultivăm resursa umană. Investiția în om este o investiție în bunăstare. O societate care consideră că învățământul, sănătatea și susținerea familiilor cu copii sunt importante, dar care nu acordă în fapt prioritate acestora, afectează grav șansele bunăstării colective.

Este greșit să considerăm sistemul de pensii ca o povară pentru societate. Ea este o poliță pentru viitor. Generația activă este îndreptățită să se întrebe dacă viitorul său va fi asigurat. Este o problemă cheie a moralului colectiv.

Sărăcia este problemă nu numai individuală, ci și colectivă. Ea se manifestă prin degradarea și demoralizarea resursei umane, reprezentând totodată sursă principală a delincvenței și violenței. Este o responsabilitate colectivă crearea de locuri de muncă, profesionalizarea și motivarea forței de muncă.

O societate divizată economic și politic, printr-o competiție lipsită de o moralitate elementară pentru putere, din resursă esențială a prosperității devine un factor al blocării ei.

Din discursurile publice se prefigurează o opțiune care tradusă în activitatea practică se va dovedi catastrofală: prosperitatea se poate realiza printr-o accentuare a polarizării sociale și un dispreț față

de largi segmente sociale în pragul sărăciei: exclușii din economie, pensionarii, copii, bolnavii și chiar ‚bugetarii’. Un fel de capitalism primitiv de secol XVIII pus ca obiectiv de realizat.

4. Sistemul politic ca variabilă strategică a dezvoltării

Întotdeauna în situații de criză, de calitatea funcționării sistemului politic depinde modul în care se depășesc dificultățile.

Transformarea politicii într-un spațiu al luptei între grupuri politice, derapajul instituțiilor democratice spre practici de tip autoritar, explozia anomiei prin erodarea încrederii în morală, dar și în voința de respectare a legii cad în responsabilitatea sistemului politic. Rezultatul este scăderea calității deciziilor politice și confuzia acțiunii publice. Efectul poate cel mai grav al politicii prin conflict este creșterea neîncrederii în ‚ceilalți’, blocaj al asumării de responsabilități și a capacității de cooperare în interes colectiv.

Asistăm, adesea cu satisfacție ascunsă, la degradarea calității tuturor sistemelor publice care au menirea de a asigura bunăstarea: învățământ, sănătate, justiție. S-a perpetuat o atitudine negativă față de sistemul serviciilor publice prin două pârghii: subfinanțare și atac prin evidențierea unor cazuri extrem de grave prezentate ca fiind tipice. O asemenea strategie pare a premerge o politică de privatizare masivă a serviciilor publice, cu efectul adâncirii polarizării sociale și reducerea accesibilității la servicii care trebuie să fie universale.

Nu ‚reforma clasei politice’ este calea, ci reponsabilizarea ei, în primul rând prin clarificarea responsabilităților instituțiilor publice și raționalitatea construcției publice.

5. Economia socială componentă a pachetului ieșirii din criza actuală

Criza împinge la căutarea unor noi modele economice și sociale. Una dintre orientările Uniunii Europene în acest sens este promovarea *economiei sociale*. Unele state membre au experiență solidă în practica acestor forme de activitate. Principiile de funcționare de tip economie socială includ: proces democratic de decizie, redistribuirea socială a profitului, antreprenoriatul responsabil social, precum și asocierea liberă și voluntară.

Efecte economice și sociale conduc spre o economie coezivă, promovarea unor rețele de solidaritate la nivel familial, comunitar și regional, diminuarea dependenței de ajutor social, dezvoltarea spiritului comunitar și adoptarea la nivel local, regional și european a democrației civice de tip participativ.

6. Locul României în contextul european

Angajarea României în UE nu este o simplă problemă de prestigiu, ci un proiect de dezvoltare. Am subscris prin acest act programului european: construirea împreună a unei Europe comune, coezive, omogene și echilibrate, o sursă a bunăstării colective. Nu e suficient să declarăm verbal, ci și să acționăm în acest sens.

Să privim la datele care descriu starea României în raport cu celelalte state membre. La toate ocupăm ultimul loc, sau, în cel mai bun caz, printre ultimele. Asta este rezultatul trecutului. Dar ce facem? Conform datelor prezentate, programele guvernării cu siguranță duc la creșterea decalajului dintre noi și celelalte țări europene, la crearea unei falii profunde față de modelul european. Programele guvernamentale românești conțin un model de subdezvoltare cronică departe de modelul european de dezvoltare. Asta vrem?

O simplă concluzie. Este important să evaluăm corectitudinea opțiunilor noastre politice și prin raportare la opțiunile europene.

Singura șansă a României este raționalitatea, responsabilitatea și o nouă solidaritate.

Selecție de publicații relevante ICCV

1. *Politici orientate spre îmbunătățirea calității vieții*, coord. C. Zamfir, L. Manea, CIDE/ICCV, *Studii și cercetări economice*, nr. 8, 1991
2. *Linia de politică de protecție socială pentru România anilor 90*, (colectiv ICCV), 1992
3. *Situația social-economică a copilului în România: Propunerea unui program prioritar de urgență de protecție*, C. Zamfir, Gh. Barbu, G. Ghebrea, V. Ghimpău, S. Stroie, M. Teodorescu, V. Gheorghe, CIDE/ICCV, *Seria politici sociale*, nr.9, 1993
4. *Țiganii: între ignorare și îngrijorare*, coord. E. Zamfir, C. Zamfir, Editura Alternative, București, 1993 - Premiul Academiei
5. *Proiectul de lege cu privire la ajutorul social*, C. Zamfir, *Revista de Cercetări sociale*, nr. 3, 1994
6. *România '89 - '93. Dinamica bunăstării și a protecției sociale*, E. Zamfir, M. A. Pop, C. Zamfir, , Editura Expert, București, 1994 (publicată și în engleză)
7. *Politici sociale în România. Evaluarea situației actuale*, C. Zamfir și L. Vlăsceanu, CIDE, București, 1995
8. *Dimensiuni ale sărăciei: România 1994*, coord. C. Zamfir, Editura Expert, București 1995
9. *Politici sociale. România în context european*, coord. E. Zamfir, C. Zamfir, Editura Alternative, București, 1995, (1996 ediția în lb. engleză)
10. *Children at Risk in Romania. Problems Old and New*, E. Zamfir, C. Zamfir, UNICEF, Innocenti Occasional Papers, Florence, 1996
11. *Poverty Evaluation Methods and Techniques*, ICCV/CNS/M.L.S.P., December 1997
12. *Pentru o societate centrată pe copil*, E. Zamfir, C. Zamfir, Editura Alternative, București, 1997
13. *Politici sociale în România: 1990-1998*, coord. C. Zamfir, Editura Expert, București, 1999
14. *Starea societății românești după 10 ani de tranziție*, coord. E. Zamfir, I. Bădescu, C. Zamfir, Editura Expert, București, 2000
15. *Situația sărăciei în România. Politici propuse*, coord., C. Zamfir, UNDP, 2001
16. *The Social Impact of Informal Economies in Eastern Europe*, ed. M. S. Stănculescu, Neef Rainer. 2002. Ashgate Gower: Basingstoke
17. *O analiză critică a tranziției*, C. Zamfir, Editura Polirom, București, 2004
18. *Minimul de trai și costurile sociale: concepte operaționale în analiza calității vieții*, A. Mihăilescu, Editura A'92, Iași, 2004
19. *Sărac lipit, caut altă viață!*, coord. M. S. Stănculescu, I. Berevoiescu, Editura Nemira, București, 2004
20. *Politica socială*, I. Mărginean, Editura Expert, București, 2004
21. *Politica veniturilor*, S. Ilie, 2004 (teză de doctorat)
22. *Calitatea vieții în România*, coord. I. Mărginean, A. Bălașa), ed. II, Editura Expert, București, 2005
23. *Quality of Life in Bulgaria and Romania*, coord. I. Mărginean, I. Precupețu, Luxemburg: Office for Official Publications of European Communities, 2006
24. *Strategii de dezvoltare comunitară*, I. Precupețu, Editura Expert Projects, București, 2006
25. *Valori ale românilor: 1993 – 2006. O perspectivă sociologică*, coord. M. Voicu, B. Voicu, Institutul European, Iași, 2007

26. *Copiii romi între supraviețuire și succes*, D. Costin Stelian, Editura Expert, București, 2009
27. *Cornul și laptele – percepții, atitudini și eficiență*, D. Arpinte, S. Cace, M. Preotesi, C. Tomescu, Editura Expert, București, 2009
28. *Asistența socială în România. Teorie și acțiune socială*, E. Zamfir, Editura Mitropolia Oltenia, Craiova, 2009

*

*

*

Planul Național Anti-Sărăcie și Promovarea a Incluziunii Sociale, CASPIS, 2002, aprobat prin Hotărâre de Guvern

Strategia națională de prevenire și combatere a sărăciei. Recomandări și soluții alternative, România 1998, PNUD și Consiliul Național de prevenire și combatere a sărăciei adoptată de Comisia prezidențială ca document oficial - 1998

*

*

*

Surse de date bibliografice

Albu L. – *A model to estimate Spatial Distribution of Informal Economy*, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 4/2008

Banca Mondială – *Romania: Poverty Monitoring Analytical and Advisory Assistance Program*, 2007 (Report No. 40120 –Ro)

Banca Mondială – *World Development Indicators*

BNR – *Raport anual 1991-2008*

BNR – *Buletine lunare 1/2009 – 3/2010*

CE – *Eurobarometru 72 (EB72)*, 2009

Ciupagea, C. – *Economic functions of economic activities in Romania*, lucrare prezentată la conferința de la Margurg, Germania, 2000

FMI – *World Economic Outlook Database (WEO)*

INS – *Anuarul statistic al României*, 1991-2009

INS – baza *Tempo* și baza proiect MONEE/UNICEF

INS – *Buletine statistice lunare 1-3/2010*

INS – *Tendențe sociale*, 2009

INS – *Veniturile și consumul populației*, 2009

Mihăilescu A. – *Coșul de consum al populației corespunzător minimului de trai decent și de subzistență*, *Revista de Inovație Socială*, vol. 2, nr. 1/2010, pp. 29-45

MMFES – site www.mmfes.ro

Parlevliet J., Xenogiani T. – *Report on Informal Employment in Romania*, WP no. 271, OECD, 2008

PNUD – *Rapoartele Anuale ale Dezvoltării Umane 1990-2009*

PNUD – *Sărăcia în România 1995-1998*, Stănculescu M. (coord.), 1999

Stănculescu M., Ilie S. – *Sectorul informal în România*, creativeID, București, 2001

UNICEF, World Bank / *Romania – Rapid assessment of the social and poverty impacts of the economic crisis in Romania*, 2009

Zaman C., Stănculescu M. – *Social Dimension in selected Candidate countries in the Balkans: Country Report on Romania*, ENEPRI, Research Report no. 40, 2007

EUROSTAT – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Zamfir C. – *O analiză critică a tranziției*, Polirom, Iași

Lista graficelor din text

Dinamica PIB și venitul per capita	12
PIB – variație procentuală anuală	12
PIB/capita (PPC) și veniturile publice – State Membre UE 2007	14
Cheltuieli publice și sărăcie relativă – State Membre UE (2000-2008)	18
Principalele cheltuieli publice sociale (România 1990-2009)	18
Principalele cheltuieli publice sociale (comparație internațională, medie 1996-2007)	20
Veniturile populației în prețuri 2009 (salariul mediu, minim, pensa medie)	22
Salariați și pensionari în economia națională	22
Dinamica veniturilor salariale raportate la salariul mediu – pondere (%) din total salariați	24
Dinamica pensiilor de asigurări sociale raportate la pensia medie – pondere (%) din total pensionari	24
Structura populației ocupate	25
Veniturile populației în prețuri 2009 (salariul minim, alocație, VMG)	26
Veniturile populației raportate la 1989	26
Rata sărăciei absolute	28
Cheltuieli de consum pe membru al gospodăriei – State Membre UE	28
Veniturile familie de 2 adulți și 2 copii	30
Veniturile familiei de pensionari raportat la pragul de sărăcie	30
Sărăcia relativă	32
Eficiența protecției sociale pentru reducerea sărăciei	32
Inegalitatea veniturilor	34
Cheltuieli publice sociale și inegalitatea veniturilor – State Membre UE 2007	34
Gini, total venit, post transfer	36
Sărăcia relativă, 2008 accent pe venituri monetare	36
Satisfacția cu viața (procentul persoanelor satisfăcute cu viața, comparație internațională)	38
Optimism / pesimism (comparație internațională)	38

Lista tabelelor din text

Venituri și cheltuieli publice ale Statelor membre UE (media anilor 1998-2009)	14
Cheltuieli publice sociale ale Statelor Membre UE (media anilor 2000-2007)	16
Disparități ale ratei sărăciei absolute, % pe categorie	27
Disparități ale sărăciei relative, %	31
Configurația calității percepute a vieții în 2006	39

Date sociale

Indicatori sociali și economici – România 1990 – 2010	49-50
Venituri publice, procent din PIB – State Membre UE	51
Cheltuieli publice, procent din PIB – State Membre UE	52
Deficitul public, procent din PIB – State Membre UE	53
Cheltuieli sociale totale, procent din PIB (protecție socială + învățământ public) – State Membre UE	54
Cheltuieli cu protecția socială, procent din PIB (pensii, sănătate, șomaj, asistență socială) – State Membre UE	55
Cheltuieli publice cu sănătate, procent din PIB – State Membre UE	56
Cheltuieli cu sistemele de pensii – State Membre UE	57
Cheltuieli publice cu învățământul, procent din PIB – State Membre UE.....	58
Sărăcie relativă – State Membre UE	59
Indicele Gini – State Membre UE	60
Raportul S80/S20 – State Membre UE	61

Indicatori sociali și economici – România 1989-2010

1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
661	629	621	634	679	707	769	838	599	608	630	671	908	948	
-6,1	-4,8	-1,2	2,1	5,7	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1	-0,5	
247,3	147,8	147,8	144,3	137,4	123,4	119,4	115	122,2	122,2	115,3	115,3	102,8	102,8	
254,8	159,1	145,8	145,7	134,5	122,5	115,3	111,9	109,0	106,6	104,8	107,9	104,7		
30,7	34,4	34,4	31,1	30,1	29,5	29,6	41,2	30,0	30,3	31,0	32,0	31,9		
34,3	38,3	36,3	35,2	33,3	32,1	31,8	31,2	31,1	32,7	32,8	36,7	39,3		
-3,6	-2,0	-2,0	-3,3	-2,6	1,0	-2,3	3,1	-1,2	-0,8	-0,4	-2,0	-4,8	-7,4	
5,4	5,8	6,9	6,4	6,5	7,3	7,0	7,4	5,9	5,4	5,6	6,5	8,2		
3,4	3,4	3,4	3,7	4,0	4,0	4,1	3,8	3,7	3,3	4,0	4,1	3,6		
2,6	3,5	3,8	3,7	4,0	4,0	4,1	3,8	3,7	3,3	4,0	4,1	3,6		
1,5	1,5	1,5	0,8	0,7	0,8	0,3	0,8	0,7	0,5	0,3	1,0	0,6		
629,8	652,7	654,1	630,6	661,8	678,0	751,0	830,1	949,1	1033,9	1186,6	1353,7	1372,0	1277,3	
188,4	179,0	179,0	179,0	292,7	302,6	303,3	339,0	367,7	401,2	494,2	666,3	711,0	640,0	
259,0	250,8	295,8	276,3	293,4	302,6	303,3	339,0	367,7	401,2	494,2	666,3	711,0	640,0	
68,9	61,4	61,4	59,0	61,1	60,8	59,7	66,2	102,3	35,8	12,0	42,7	58,1	306,0	
247,8	211,2	212,7	200,6	211,9	234,7	266,0	283,8	300,2	309,2	365,6	423,4	500,0		
49,8	27,9	27,9	28,5	29,1	30,5	32,6	30,5	46,4	28,6	32,2	32,2	42,6		
59,4	61,5	61,7	59,4	62,4	63,9	70,8	78,2	89,5	97,5	111,9	127,6	129,3	120,4	
52,7	60,2	60,2	59,0	61,0	61,0	61,7	83,2	68,9	70,0	74,8	60,8	165,5	145,6	
41,1	38,4	45,2	43,8	44,3	44,6	40,4	40,8	38,7	38,8	41,7	49,2	51,8	50,1	
5,5	4,7	4,7	4,6	4,6	4,5	4,5	4,6	6,6	6,6	6,6	6,6	4,5	4,5	
2,4	2,2	1,9	1,8	1,9	1,8	1,8	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,3	1,3	
387	309	309	309	309	300	325	323	459	348	536	514	463	367	
357	316	244	199	191	161	155	145	147	136	127	117	92		
4,4	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1		
881,4	1.025,1	1.130,3	1.007,0	826,9	760,6	658,9	557,9	523,0	460,5	367,8	403,4	709		
196	173	143	166	185	184	179	186	393	180	221	238	219	179	
1995	2031	2135	2263	2275	2116	2140	2134	2162	2135	2180	2163			
1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	
3.875	4.020	4.181	4.359	4.544	4.665	4.703	4.731	4.750	4.780	4.794	4.819			
din care,														
2.753	2.851	2.961	3.087	3.206	3.216	3.178	3.158	3.146	3.142	3.153	3.186			
anticipată				mii persoane	1	8	10	12	12	12	12	10		
				mii persoane	9	63	92	106	113	119	117	113		
493	527	567	609	660	706	751	790	827	866	882	892	469		
629	642	653	663	668	672	672	665	652	641	630	618			
Rata sărăciei absolute														
			33,2	35,9	30,6	28,9	25,1	18,8	12,8	15,1	20,3	28,2	25,4	20,1
			17,1	17	18,1	17,3	17,9	18,2	18,6	18,5	18,2			
Gini, fără autoconsum														
			37,8	37,5	37,4	36,5	20,0	36,3	36,5	23,0	36,5	29,0		
			29,4	29,5	30,0	29,6	30,7	31,1	32,6	31,5	32,0			
			4,55	4,56	4,72	4,56	4,84	4,93	5,29	5,10				

Surse:

INS: Anuarul Statistic al României 1990-2008, Baza Tempo, Buletine statistice lunare 1-3/2010

BNR: Rapoarte Anuale 1991-2008, Buletine lunare 1/2009 – 3/2010

BM: World Development Indicators

FMI: World Economic Outlook Database (WEO),

PNUD: Rapoartele Anuale ale Dezvoltării Umane 1990-2009

Venituri publice, procent (%) din PIB

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	51,7	51,5	51,3	50,3	51,4	50,1	49,9	49,5	48,4	47,9	48,1	48,4	48,3
Belgia	49,0	49,5	49,5	49,1	49,5	49,7	50,9	49	49,4	48,7	48,2	48,8	48,2
Danemarca	56,1	56,2	56,8	55,8	55,4	54,8	55	56,4	57,8	56,6	55,7	55,3	55,8
Finlanda	55,0	54,4	53,2	55,1	52,8	52,8	52,4	52,1	52,7	52,9	52,5	53,6	53,2
Franța	50,8	50,1	50,8	50,2	50	49,5	49,2	49,6	50,4	50,4	49,6	49,5	48,1
Germania	45,7	45,9	46,6	46,4	44,7	44,4	44,5	43,3	43,5	43,7	43,9	43,7	44,3
Grecia	38,9	40,5	41,3	43	40,9	40,3	39	38	38,5	39,3	39,7	39,1	36,9
Irlanda	38,1	36,8	36,7	36,1	34,2	33,2	33,6	34,9	35,6	37,4	36,7	34,7	34,1
Italia	47,6	46,2	46,4	45,3	44,9	44,4	44,8	44,2	43,8	45,4	46,4	46,2	46,6
Luxemburg	44,3	44,4	42,6	43,6	44,2	43,6	42,2	41,5	41,5	39,7	39,8	40,1	41,6
Olanda	46,3	45,8	46,4	46,1	45,1	44,1	43,9	44,3	44,5	46,1	45,7	46,6	46,3
Portugalia	39,7	39,4	40,5	40,2	40,1	41,4	42,5	43,1	41,6	42,3	43,2	43,2	41,6
Spania	38,2	37,8	38,4	38,1	38	38,4	38,2	38,5	39,4	40,4	41,1	37	34,7
Suedia	59,3	60,1	59,8	59,3	57,2	55,3	55,8	56,1	57,2	56,5	56,3	55,5	55,7
Marea Britanie	38,3	39,4	39,8	40,4	40,7	39,1	38,8	39,6	40,8	41,4	41,5	42,5	40,3
Cipru		32,6	32,5	34,7	35,9	35,8	38,5	38,7	41,2	42,2	45,5	43,5	40,3
Cehia	39,4	38,2	38,6	38,1	38,7	39,5	40,7	42,2	41,4	41,1	41,8	40,2	40,3
Estonia	39,7	38,5	36,7	35,9	34,7	36	36,5	35,6	35,2	36,5	37,4	37,1	43,6
Ungaria	46,0	43	43,3	43,8	43,2	42,3	42,2	42,3	42,2	42,6	44,8	45,4	45,8
Letonia	37,5	40,2	37,9	34,6	32,5	33,4	33,2	34,7	35,1	37,7	35,4	34,4	34
Lituania	38,4	37,1	37,1	35,9	33,2	32,9	31,9	31,8	32,8	33,1	33,8	34,2	34,1
Malta	35,3	33,1	35,3	34,8	36,6	37,7	37,9	40,8	42	41,2	40,3	40,3	40,5
Polonia	41,8	40,1	40,4	38,1	38,5	39,3	38,5	37,2	39,4	40,2	40,3	39,6	37,4
Slovacia	42,6	40,5	40,7	39,9	38	36,9	37,4	35,3	35,2	33,5	32,5	32,5	34
Slovenia	42,5	43,3	43,4	43	43,6	43,9	43,7	43,6	43,8	43,2	42,4	42,6	44,4
Bulgaria		40,6	42	42,2	40,9	39,5	40	41,3	41,2	39,5	41,5	39,1	36,9
România	30,5	32	34,8	33,8	32,5	33	32	32,3	32,3	33,1	33,5	32,1	32,1

Sursa: Eurostat

Cheltuieli publice, procent (%) din PIB

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	53,7	54	53,7	52,1	51,6	51	51,5	54	50,2	49,5	48,7	49	51,8
Belgia	51,1	50,4	50,2	49,1	49,2	49,8	51,1	49,4	52,2	48,6	48,4	50	54,2
Danemarca	56,6	56,3	55,5	53,7	54,2	54,6	55,1	54,6	52,8	51,6	50,9	51,8	58,6
Finlanda	56,2	52,9	51,7	48,3	47,8	48,9	50,1	50	50,2	49	47,3	49,5	55,6
Franța	54,1	52,7	52,6	51,6	51,6	52,6	53,3	53,2	53,4	52,7	52,3	52,8	55,6
Germania	48,4	48	48,1	45,1	47,6	48,1	48,5	47,1	46,8	45,4	43,7	43,7	47,6
Grecia	44,8	44,3	44,4	46,7	45,3	45,1	44,7	45,4	43,8	43,2	45	46,8	50,4
Irlanda	36,7	34,5	34,1	31,3	33,2	33,5	33,2	33,5	33,9	34,4	36,6	42	48,4
Italia	50,3	49,2	48,2	46,2	48	47,4	48,3	47,7	48,2	48,7	47,8	48,8	51,9
Luxemburg	40,7	41,1	39,2	37,6	38,1	41,5	41,8	42,6	41,5	38,3	36,2	37,2	42,4
Olanda	47,5	46,7	46	44,2	45,4	46,2	47,1	46,1	44,8	45,5	45,5	45,9	51,6
Portugalia	43,2	42,8	43,2	43,1	44,4	44,3	45,5	46,5	47,6	46,3	45,8	46,1	51
Spania	41,6	41,1	39,9	39,1	38,6	38,9	38,4	38,9	38,4	38,4	39,2	41,1	45,9
Suedia	60,9	58,8	58,6	55,6	55,5	56,7	57	55,6	55,2	54,1	52,5	53,1	56,5
Marea Britanie	40,5	39,5	38,9	39,1	40,2	41,1	42,1	42,9	44,1	44,1	44,2	47,3	51,7
Cipru		36,7	36,8	37	38,2	40,2	45	42,8	43,6	43,4	42,2	42,6	46,4
Cehia	43,2	43,2	42,3	41,8	44,4	46,3	47,3	45,1	45	43,7	42,5	42,9	46,1
Estonia	37,5	39,2	40,1	36,1	34,8	35,8	34,8	34	33,6	34	34,8	39,9	45,4
Ungaria	52,2	50,4	48,4	46,9	47,3	51,2	49,4	48,7	50,1	52	49,8	49,2	49,8
Letonia	36,3	40,2	41,8	37,3	34,6	35,6	34,8	35,8	35,6	38,1	35,7	38,6	42,9
Lituania	50,3	40,1	39,9	39,1	36,8	34,7	33,2	33,3	33,3	33,6	34,8	37,4	43
Malta	42,9	43	43	41	43,1	43,2	47,8	45,5	44,8	43,7	42,4	44,8	44,3
Polonia	46,4	44,3	42,7	41,1	43,8	44,3	44,7	42,6	43,4	43,9	42,2	43,3	44,5
Slovacia	49,0	45,8	48,1	52,2	44,5	45,1	40,2	37,7	38	36,9	34,4	34,8	40,8
Slovenia	44,8	45,7	46,5	46,7	47,6	46,3	46,4	45,8	45,2	44,5	42,4	44,3	49,9
Bulgaria		39,3	41,8	42,6	40,3	40,3	40,3	39,7	39,3	36,5	41,5	37,3	40,7
România	34,9	35,2	39,2	38,5	36	35	33,5	33,5	33,5	35,3	36	37,6	40,4

Sursa: Eurostat

Deficitul public, procent (%) din PIB

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Austria	-2,4	-2,3	-1,7	0	-0,7	-1,4	-4,4	-1,7	-1,5	-0,4	-0,4	-3,4
Belgia	-0,9	-0,6	0	0,4	-0,1	-0,1	-0,3	-2,7	0,3	-0,2	-1,2	-6
Danemarca	0	1,3	2,3	1,5	0,4	0,1	2,1	5,2	5,2	4,8	3,4	-2,7
Finlanda	1,5	1,6	6,8	5	4	2,4	2,3	2,7	4	5,2	4,2	-2,2
Franța	-2,6	-1,8	-1,5	-1,5	-3,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5
Germania	-2,2	-1,5	1,3	-2,8	-3,7	-4	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	0	-3,3
Grecia			-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-3,6	-5,1	-7,7	-13,6
Irlanda	2,4	2,7	4,8	0,9	-0,3	0,4	1,4	1,6	3	0,1	-7,3	-14,3
Italia	-2,8	-1,7	-0,8	-3,1	-2,9	-3,5	-3,5	-4,3	-3,3	-1,5	-2,7	-5,3
Luxemburg	3,4	3,4	6	6,1	2,1	0,5	-1,1	0	1,4	3,6	2,9	-0,7
Olanda	-0,9	0,4	2	-0,2	-2,1	-3,1	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,7	-5,3
Portugalia	-3,4	-2,8	-2,9	-4,3	-2,8	-2,9	-3,4	-6,1	-3,9	-2,6	-2,8	-9,4
Spania	-3,2	-1,4	-1	-0,6	-0,5	-0,2	-0,3	1	2	1,9	-4,1	-11,2
Suedia	1,1	1,3	3,7	1,6	-1,2	-0,9	0,8	2,3	2,5	3,8	2,5	-0,5
Marea Britanie	-0,1	0,9	3,6	0,5	-2,1	-3,4	-3,4	-3,4	-2,7	-2,8	-4,9	-11,5
Cipru	-4,1	-4,3	-2,3	-2,2	-4,4	-6,5	-4,1	-2,4	-1,2	3,4	0,9	-6,1
Cehia	-5	-3,7	-3,7	-5,6	-6,8	-6,6	-3	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,9
Estonia	-0,7	-3,5	-0,2	-0,1	0,3	1,7	1,6	1,6	2,5	2,6	-2,7	-1,7
Ungaria	-7,8	-5,4	-3	-4	-8,9	-7,2	-6,4	-7,9	-9,3	-5	-3,8	-4
Letonia	0	-3,9	-2,8	-2,1	-2,3	-1,6	-1	-0,4	-0,5	-0,3	-4,1	-9
Lituania	-3,1	-2,8	-3,2	-3,6	-1,9	-1,3	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-8,9
Malta	-9,9	-7,7	-6,2	-6,4	-5,5	-9,8	-4,7	-2,9	-2,6	-2,2	-4,5	-3,8
Polonia	-4,3	-2,3	-3	-5,3	-5	-6,2	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,1
Slovacia	-5,3	-7,4	-12,3	-6,5	-8,2	-2,8	-2,4	-2,8	-3,5	-1,9	-2,3	-6,8
Slovenia	-2,4	-3	-3,7	-4	-2,5	-2,7	-2,2	-1,4	-1,3	0	-1,7	-5,5
Bulgaria	1,3	0,2	-0,3	0,6	-0,8	-0,3	1,6	1,9	3	0,1	1,8	-3,9
România	-3,2	-4,4	-4,7	-3,5	-2	-1,5	-1,2	-1,2	-2,2	-2,5	-5,4	-8,3

Sursa: Eurostat

Cheltuieli sociale totale, procent (%) din PIB (protecție socială + învățământ public)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Austria	34,8	34,6	34,2	34,9	34,1	34,6	34,9	35,2	34,8	34,4	33,9
Belgia	28,0	27,4	27,1	27,0	26,5	33,3	34,1	35,1	35,2	35,6	36,2
Danemarca	39,3	38,0	38,3	37,9	37,2	37,6	38,1	39,2	39,1	38,5	37,3
Finlanda	38,4	35,6	33,3	32,4	31,0	30,9	31,9	33,0	33,1	33,1	32,3
Franța	36,6	36,4	36,1	35,7	35,5	35,5	36,3	36,8	37,1	37,1	36,3
Germania	29,4	33,6	28,9	33,7	33,8	33,9	34,8	35,1	34,4	34,2	33,1
Grecia	23,6	24,3	25,2	26,0	26,9	27,8	27,6	27,1	27,3	28,6	28,5
Irlanda	25,0	24,0	22,9	21,9	21,1	22,0	24,9	25,2	25,3	25,2	25,2
Italia	29,6	30,0	29,4	28,1	29,0	29,2	29,6	30,2	30,7	31,2	31,3
Luxemburg	26,0	26,0	25,9	25,0	24,2	25,8	26,2	26,8	26,9	26,1	25,0
Olanda	33,6	32,8	27,8	27,1	26,4	30,2	31,4	32,1	32,2	31,7	32,2
Portugalia	25,2	25,1	25,7	26,3	26,7	27,8	28,9	29,5	30,2	30,8	30,9
Spania	26,6	25,8	25,0	24,3	24,8	24,6	25,5	25,8	25,9	26,3	26,4
Suedia	38,4	37,6	36,8	36,4	35,5	36,4	37,1	38,2	37,3	36,9	36,0
Marea Britanie	32,0	31,4	30,7	30,1	30,7	31,0	30,0	30,0	30,2	30,5	30,4
Cipru	4,9	5,5	5,6	5,4	20,2	20,8	22,9	25,7	24,8	25,3	25,4
Cehia	22,3	23,1	22,5	23,2	23,5	23,5	24,5	24,7	23,7	23,5	23,3
Estonia	6,1	5,9	5,7	6,7	20,0	18,3	18,2	17,8	17,9	17,5	17,1
Ungaria	4,5	4,6	4,6	25,0	24,0	24,2	25,7	27,1	26,0	27,4	27,8
Letonia	5,1	20,7	22,0	23,0	20,9	19,9	19,6	19,1	18,0	17,5	17,4
Lituania	18,2	19,2	21,1	22,7	21,7	20,6	19,8	18,7	18,5	18,0	18,0
Malta	17,5	18,0	22,7	22,2	21,4	22,3	22,2	23,0	23,6	25,4	18,2
Polonia	4,7	4,8	5,0	4,8	24,6	26,4	26,5	26,4	25,5	25,2	24,7
Slovacia	24,0	24,6	24,5	24,4	23,3	23,0	23,4	22,5	21,4	20,4	20,1
Slovenia	23,5	23,9	24,1	24,1	24,2	30,4	30,2	29,5	29,2	28,7	28,4
Bulgaria										20,5	19,1
România					15,9	16,1	17,1	16,5	16,0	16,7	16,8

Sursa: Eurostat

Cheltuieli cu protecția socială, procent (%) din PIB (pensii, sănătate, șomaj, asistență socială)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	28,9	28,8	28,4	29,0	28,4	28,8	29,2	29,6	29,3	28,9	28,5	28,0
Belgia	28,0	27,4	27,1	27,0	26,5	27,3	28,0	29,0	29,2	29,6	30,2	29,5
Danemarca	31,2	30,1	30,0	29,8	28,9	29,2	29,7	30,9	30,7	30,2	29,3	28,9
Finlanda	31,4	29,1	27,0	26,3	25,1	24,9	25,7	26,6	26,7	26,8	26,2	25,4
Franța	30,6	30,4	30,1	29,9	29,5	29,6	30,4	30,9	31,3	31,4	30,7	30,5
Germania	29,4	29,0	28,9	29,2	29,3	29,4	30,1	30,4	29,8	29,7	28,7	27,7
Grecia	20,5	20,8	21,7	22,7	23,5	24,3	24,0	23,5	23,5	24,6	24,5	24,4
Irlanda	17,6	16,4	15,2	14,6	13,9	14,9	17,5	17,9	18,1	18,2	18,3	18,9
Italia	24,3	24,9	24,6	24,8	24,7	24,9	25,3	25,8	26,0	26,4	26,6	26,7
Luxemburg	21,2	21,5	21,2	20,5	19,6	20,9	21,6	22,1	22,3	21,7	20,3	19,3
Olanda	29,6	28,7	27,8	27,1	26,4	26,5	27,6	28,3	28,3	27,9	28,8	28,4
Portugalia	20,2	20,3	20,9	21,4	21,7	22,7	23,7	24,1	24,7	25,3	25,4	24,8
Spania	21,5	20,8	20,2	19,8	20,3	20,0	20,4	20,6	20,7	20,9	20,9	21,0
Suedia	33,1	32,2	31,4	31,0	30,1	30,8	31,6	32,6	32,0	31,5	30,7	29,7
Marea Britanie	27,4	26,9	26,3	25,7	26,4	26,8	25,7	25,7	25,9	26,3	26,1	25,3
Cipru					14,8	14,9	16,3	18,4	18,1	18,4	18,4	18,5
Cehia	17,6	18,6	18,5	19,2	19,5	19,4	20,2	20,2	19,3	19,2	18,7	18,6
Estonia					13,9	13,0	12,7	12,5	13,0	12,6	12,3	12,5
Ungaria				20,3	19,6	19,2	20,3	21,2	20,6	21,9	22,4	22,3
Letonia		15,3	16,1	17,2	15,3	14,3	13,9	13,8	12,9	12,4	12,3	11,0
Lituania	13,0	13,7	15,1	16,3	15,8	14,7	14,0	13,5	13,3	13,1	13,2	14,3
Malta	17,5	18,0	17,9	17,8	16,9	17,8	17,8	18,3	18,8	18,6	18,2	18,1
Polonia					19,7	21,0	21,1	21,0	20,1	19,7	19,4	18,1
Slovacia	19,5	19,8	20,0	20,2	19,4	19,0	19,1	18,2	17,2	16,5	16,3	16,0
Slovenia	23,5	23,9	24,1	24,1	24,2	24,5	24,4	23,7	23,4	23,0	22,7	21,4
Bulgaria										16,0	14,9	15,1
România					13,0	12,8	13,6	13,0	12,7	13,2	12,5	12,8

Sursa: Eurostat

Cheltuieli publice cu sănătate, procent (%) din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	7,1	6,9	6,8	7,1	6,9	7,0	6,9	7,9	8,0	7,8	7,3	7,4
Belgia	5,0	5,0	5,2	5,3	5,4	5,5	5,9	5,9	6,0	6,1	6,5	6,8
Danemarca	9,4	8,8	8,8	8,7	8,5	8,6	8,6	8,9	8,6	8,5	8,5	8,6
Finlanda	11,1	10,7	10,2	10,5	10,4	10,6	10,0	10,5	10,7	11,0	10,8	10,4
Franța	7,7	7,7	7,3	7,3	7,8	7,6	8,0	8,2	8,3	8,7	8,8	8,6
Germania	8,5	8,3	8,3	8,6	8,6	8,7	9,0	9,3	9,2	9,1	9,0	8,6
Grecia	5,8	5,8	6,1	6,4	6,8	7,1	7,1	7,0	7,1	7,3	7,3	7,3
Irlanda	4,1	3,8	3,6	3,4	3,5	3,9	4,4	4,5	4,7	4,9	4,9	4,9
Italia	6,3	6,3	6,2	6,4	6,3	6,4	6,5	6,5	6,6	6,8	6,8	6,9
Luxemburg	5,9	5,9	6,0	6,0	5,7	6,4	6,6	6,9	6,8	6,7	6,6	6,3
Olanda	7,4	7,3	7,2	7,2	6,8	6,8	7,0	7,1	7,1	7,1	7,3	7,4
Portugalia	6,4	6,5	6,7	6,9	6,9	7,1	7,3	6,9	7,5	7,6	7,4	7,0
Spania	4,6	4,6	4,6	4,5	4,8	4,9	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,5
Suedia	7,3	7,4	7,6	7,9	8,1	8,6	9,0	9,0	8,5	8,2	8,0	7,8
Marea Britanie	6,6	6,5	6,7	6,6	6,7	7,4	7,3	7,7	7,9	8,1	8,2	7,7
Cipru					5,0	5,1	5,7	6,5	6,4	6,5	6,3	6,3
Cehia					6,3	6,2	6,3	6,4	6,1	6,1	5,8	6,2
Estonia					3,8	3,5	3,2	3,3	3,1	3,2	3,2	3,2
Ungaria				3,4	3,3	3,7	4,0	4,9	5,0	5,7	6,5	6,6
Letonia		4,8	5,2	5,2	4,6	4,3	4,2	4,1	3,8	3,8	4,0	3,4
Lituania				4,5	4,4	4,1	3,9	4,0	3,9	3,9	3,8	3,6
Malta	4,6	5,2	5,0	5,0	5,0	5,2	5,0	5,4	5,7	5,5	5,3	5,3
Polonia					3,9	4,1	4,3	4,2	3,9	3,9	3,9	4,0
Slovacia	6,0	6,1	6,2	6,2	6,0	6,0	6,0	5,9	5,5	5,3	5,2	5,1
Slovenia	8,8	8,8	8,7	8,2	8,4	8,6	8,3	7,7	7,0	6,9	6,9	6,6
Bulgaria										4,6	3,9	4,1
România					3,4	3,5	3,5	3,6	3,3	3,6	3,2	3,0

Sursa: Eurostat

Cheltuieli cu sistemele de pensii, procent (%) din PIB

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	14,4	14,4	14,3	14,4	14,3	14,5	14,6	14,8	14,5	14,3	14,1	13,8
Belgia	11,9	11,6	11,5	11,3	10,9	11,1	11,2	11,3	11,1	11,1	11,0	10,7
Danemarca	11,4	11,1	11,0	10,8	10,5	10,6	10,7	11,1	11,0	11,0	10,7	10,8
Finlanda	12,7	12,0	11,2	11,0	10,6	10,6	10,9	11,2	11,2	11,2	11,0	10,8
Franța	13,5	13,5	13,4	13,4	12,9	12,9	13,0	13,1	13,1	13,2	13,2	13,3
Germania	12,7	12,8	12,8	12,8	13,0	13,1	13,3	13,5	13,4	13,3	12,9	12,4
Grecia	10,4	10,5	11,1	11,3	11,1	11,9	11,8	11,5	11,7	12,1	12,0	12,1
Irlanda	4,7	4,3	4,0	3,8	3,6	3,7	5,0	4,9	5,0	5,0	5,0	5,2
Italia	14,5	15,0	14,5	14,9	14,4	14,3	14,6	14,7	14,6	14,7	14,6	14,6
Luxemburg	11,0	11,3	10,9	10,1	9,4	9,8	10,0	10,1	9,9	9,6	8,6	8,2
Olanda	13,8	13,4	12,8	12,8	12,5	12,4	12,7	12,8	12,8	12,5	12,3	12,1
Portugalia	9,9	9,9	10,0	10,1	10,5	10,9	11,3	11,8	12,3	12,7	13,0	13,1
Spania	10,3	10,1	9,9	9,6	9,6	9,4	9,3	9,2	9,1	9,1	9,0	9,0
Suedia	12,5	12,3	12,1	11,8	11,3	11,4	11,6	12,3	12,3	12,4	12,0	11,8
Marea Britanie	11,6	11,7	11,2	11,3	11,9	11,5	10,8	10,6	10,6	10,8	10,8	10,5
Cipru					5,8	5,8	6,5	6,8	6,6	6,8	6,8	6,8
Cehia	7,5	8,3	8,3	8,5	8,5	8,5	8,8	8,7	8,3	8,4	8,3	8,2
Estonia					6,6	5,9	5,9	5,9	6,0	5,9	6,0	5,9
Ungaria				8,9	8,5	8,6	8,9	9,2	9,3	9,8	10,0	10,4
Letonia		9,5	10,2	10,8	9,5	8,6	8,2	7,5	6,8	6,3	6,1	5,3
Lituania	6,5	6,6	7,2	8,1	7,8	7,3	7,0	6,8	6,7	6,5	6,3	6,6
Malta	8,1	8,1	8,3	8,4	8,0	8,9	8,6	8,9	9,1	9,2	9,1	9,1
Polonia					12,6	13,6	13,7	13,8	13,3	12,7	12,5	11,6
Slovacia	7,2	7,2	7,4	7,5	7,5	7,4	7,4	7,3	7,4	7,5	7,3	7,3
Slovenia	10,9	10,9	10,9	10,9	11,1	11,2	11,3	10,8	10,5	10,3	10,3	9,7
Bulgaria										8,0	7,6	7,3
România					6,1	6,2	6,7	6,0	6,2	6,2	6,0	6,4

Sursa: Eurostat

Cheltuieli publice cu învățământul, procent (%) din PIB

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Austria	6,0	5,9	5,8	5,8	5,9	5,7	5,8	5,7	5,6	5,5	5,5	5,4	6,0
Belgia							6,0	6,1	6,1	6,0	6,0	6,0	7,8
Danemarca	7,7	8,1	7,9	8,3	8,1	8,3	8,4	8,4	8,3	8,4	8,3	8,0	4,5
Finlanda	6,9	7,0	6,5	6,3	6,1	5,9	6,0	6,2	6,4	6,4	6,3	6,1	4,9
Franța	6,0	6,0	6,0	6,0	5,8	6,0	5,9	5,9	5,9	5,8	5,7	5,6	
Germania	4,6		4,6		4,5	4,5	4,5	4,7	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4
Grecia	2,9	3,1	3,5	3,5	3,3	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	4,0	5,6
Irlanda	7,2	7,4	7,6	7,7	7,3	7,2	7,1	7,4	7,3	7,2	7,0	6,9	4,3
Italia	5,1	5,3	5,1	4,8	3,3	4,3	4,3	4,3	4,4	4,7	4,8	4,7	3,2
Luxemburg	4,9	4,8	4,5	4,7	4,5	4,6	4,9	4,6	4,7	4,6	4,4	4,7	5,3
Olanda	4,3	4,0	4,1				3,7	3,8	3,8	3,9	3,8	3,4	5,4
Portugalia	5,1	5,0	4,8	4,8	4,9	5,0	5,1	5,2	5,4	5,5	5,5	5,5	5,3
Spania	5,0	5,1	5,0	4,8	4,5	4,5	4,6	5,1	5,2	5,2	5,4	5,5	5,9
Suedia	5,4	5,3	5,4	5,4	5,4	5,4	5,6	5,5	5,6	5,3	5,4	5,3	6,7
Marea Britanie	4,7	4,6	4,5	4,4	4,4	4,3	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2	4,3	5,4
Cipru	4,6	4,9	5,5	5,6	5,4	5,4	5,9	6,6	7,3	6,7	6,9	7,0	4,2
Cehia	:	4,7	4,5	4,0	4,0	4,0	4,1	4,3	4,5	4,4	4,3	4,6	4,9
Estonia	5,9	6,1	5,9	5,7	6,7	6,1	5,3	5,5	5,3	4,9	4,9	4,8	6,9
Ungaria	5,4	4,5	4,6	4,6	4,7	4,4	5,0	5,4	5,9	5,4	5,5	5,4	5,0
Letonia	6,2	5,1	5,4	5,9	5,8	5,6	5,6	5,7	5,3	5,1	5,1	5,1	4,7
Lituania	5,1	5,2	5,5	6,0	6,4	5,9	5,9	5,8	5,2	5,2	4,9	4,8	5,2
Malta				4,8	4,4	4,5	4,5	4,4	4,7	4,8	6,8		
Polonia	5,1	4,7	4,8	5,0	4,8	4,9	5,4	5,4	5,4	5,4	5,5	5,3	4,9
Slovacia	5,0	4,5	4,8	4,5	4,2	3,9	4,0	4,3	4,3	4,2	3,9	3,8	5,2
Slovenia							5,9	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	3,6
Bulgaria	3,4	2,6	2,7	4,3	4,0	4,0	3,8	4,0	4,2	4,5	4,5	4,2	4,1
România					3,4	2,9	3,3	3,5	3,5	3,3	3,5	4,3	5,5

Sursa: Eurostat

**Sărăcie relativă, procent (%) din populație
(ponderea celor cu venituri sub pragul de 60% din venitul median)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	13	13	12	12	12		13	13	12	13	12	12
Belgia	14	14	13	13	13		15	14	15	15	15	15
Danemarca	10		10		10		12	11	12	12	12	12
Finlanda	8	9	11	11	11	11	11	11	12	13	13	14
Franța	15	15	15	16	13	12	12	13	13	13	13	13
Germania	12	11	11	10	11				12	13	15	15
Grecia	21	21	21	20	20		21	20	20	21	20	20
Irlanda	19	19	19	20	21		20	21	20	18	18	16
Italia	19	18	18	18	19			19	19	20	20	19
Luxemburg	11	12	13	12	12		12	13	14	14	14	13
Olanda	10	10	11	11	11	11	12		11	10	10	11
Portugalia	22	21	21	21	20	20	19	20	19	18	18	18
Spania	20	18	19	18	19	19	19	20	20	20	20	20
Suedia	8		8		9	11		11	9	12	11	12
Marea Britanie	18	19	19	19	18	18	18		19	19	19	19
Cipru							15		16	16	16	16
Cehia					8				10	10	10	9
Estonia				18	18	18	18	20	18	18	19	19
Ungaria				11	11	10	12		13	16	12	12
Letonia				16					19	23	21	26
Lituania				17	17				21	20	19	20
Malta				15					14	14	14	15
Polonia				16	16				21	19	17	17
Slovacia									13	12	11	11
Slovenia				11	11	10	10		12	12	12	12
Bulgaria				14	16	14	14	15	14	18	22	21
România				17	17	18	17	18	18	19	25	23

Sursa: Eurostat

Indicele Gini (măsoară inegalitatea veniturilor, cu valori de la 0 la 100)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	25	24	26	24	24		27	26	26	25	26	26
Belgia	27	27	29	30	28		28	26	28	28	26	28
Danemarca	20		21		22		25	24	24	24	25	25
Finlanda	22	22	24	24	27	26	26	25	26	26	26	26
Franța	29	28	29	28	27	27	27	28	28	27	26	28
Germania	25	25	25	25	25				26	27	30	30
Grecia	35	35	34	33	33		35	33	33	34	34	33
Irlanda	33	34	32	30	29		31	32	32	32	31	30
Italia	31	31	30	29	29			33	33	32	32	31
Luxemburg	25	26	27	26	27		28	26	26	28	27	28
Olanda	26	25	26	29	27	27	27		27	26	28	28
Portugalia	36	37	36	36	37			38	38	38	37	36
Spania	35	34	33	32	33	31	31	31	32	31	31	31
Suedia	21		22		24	23		23	23	24	23	24
Marea Britanie	30	32	32	32	35	35	34		34	32	33	34
Cipru	29						27		29	29	30	28
Cehia	:				25				26	25	25	25
Estonia	:			36	35	35	34	37	34	33	33	31
Ungaria				26	25	24	27		28	33	26	25
Letonia				34					36	39	35	38
Lituania				31	31				36	35	34	34
Malta				30					27	27	26	27
Polonia				30	30				36	33	32	32
Slovacia									26	28	24	24
Slovenia				22	22	22	22		24	24	23	23
Bulgaria				25	26	26	24	26	25	31	35	36
România				29	30	30	30	31	31	33	38	36

Sursa: Eurostat

Raportul S80/S20 (raportul dintre cei 20% din populație cu veniturile cele mai mari și cei 20% cu veniturile cele mai scăzute)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Austria	3,6	3,5	3,7	3,4	3,5		4,1	3,8	3,8	3,7	3,8	3,7
Belgia	4,0	4,0	4,2	4,3	4,0		4,3	3,9	4,0	4,2	3,9	4,1
Danemarca	2,9		3,0		3,0		3,6	3,4	3,5	3,4	3,7	3,6
Finlanda	3,0	3,1	3,4	3,3	3,7	3,7	3,6	3,5	3,6	3,6	3,7	3,8
Franța	4,4	4,2	4,4	4,2	3,9	3,9	3,8	4,2	4,0	4,0	3,8	4,2
Germania	3,7	3,6	3,6	3,5	3,6				3,8	4,1	5,0	4,8
Grecia	6,6	6,5	6,2	5,8	5,7		6,4	5,9	5,8	6,1	6,0	5,9
Irlanda	5,0	5,2	4,9	4,7	4,5		5,0	5,0	5,0	4,9	4,8	4,5
Italia	5,3	5,1	4,9	4,8	4,8			5,7	5,6	5,5	5,5	5,1
Luxemburg	3,6	3,7	3,9	3,7	3,8		4,1	3,9	3,9	4,2	4,0	4,1
Olanda	3,6	3,6	3,7	4,1	4,0	4,0	4,0		4,0	3,8	4,0	4,0
Portugalia	6,7	6,8	6,4	6,4	6,5	7,3	7,4	6,9	6,9	6,8	6,5	6,1
Spania	6,5	5,9	5,7	5,4	5,5	5,1	5,1	5,1	5,4	5,3	5,3	5,4
Suedia	3,0		3,1		3,4	3,3		3,3	3,3	3,5	3,4	3,5
Marea Britanie	4,7	5,2	5,2	5,2	5,4	5,5	5,3		5,8	5,4	5,5	5,6
Cipru							4,1		4,3	4,3	4,5	4,1
Cehia					3,4				3,7	3,5	3,5	3,4
Estonia				6,3	6,1	6,1	5,9	7,2	5,9	5,5	5,5	5,0
Ungaria				3,3	3,1	3,0	3,3		4,0	5,5	3,7	3,6
Letonia				5,5					6,7	7,9	6,3	7,3
Lituania				5,0	4,9				6,9	6,3	5,9	5,9
Malta				4,6					3,9	4,0	3,8	4,0
Polonia				4,7	4,7				6,6	5,6	5,3	5,1
Slovacia									3,9	4,0	3,5	3,4
Slovenia				3,2	3,1	3,1	3,1		3,4	3,4	3,3	3,4
Bulgaria				3,7	3,8	3,8	3,6	4,0	3,7	5,1	6,9	6,5
România				4,5	4,6	4,7	4,6	4,8	4,9	5,3	7,8	7

Sursa: Eurostat

Notă: pentru ultimele 3 tabele, începând cu anul 2007, metodologia pe România include doar sărăcia monetară, excluzând auto-consumul; a se vedea și nota de subsol nr. 3 de la pag. 33